

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

До захисту допустити:

Зав. кафедри

«___»_____20___р.

Кваліфікаційна робота

за освітнім ступенем «Магістр» на тему:

**«Педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу у
дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор»**

Студентки факультету філології та
масових комунікацій
спеціальності 012 « Дошкільна освіта»
освітнього ступеня «Магістр»
Савчук Катерини Сергіївни
Науковий керівник:
Фунтікова Ольга Олександрівна,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри дошкільної освіти
Рецензент:
Сущенко Андрій Віталійович,
доктор педагогічних наук, професор
кафедри освіти та управління
навчальним закладом Класичного
приватного університету

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою _____
секретар ЕК _____
«___»_____20___р.

Маріуполь, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ	8
1.1. Пізнавальний інтерес: поняття, структура та умови формування	8
1.2. Психолого-педагогічна характеристика дітей старшого дошкільного віку	19
1.3. Особливості розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку	28
1.4. Педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності.....	34
Висновки до розділу 1	43
РОЗДІЛ 2.....	45
ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР.....	45
2.1.Визначення рівня сформованості пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку (констатувальний експеримент).....	45
2.2. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри.....	64
2.3. Динаміка сформованості пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку (контрольний експеримент)	73
Висновки до розділу 2	79
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	84
ДОДАТКИ.....

ВСТУП

Актуальність дослідження обумовлена тим, що сучасні стратегічні цілі освіти, акцентують увагу на формуванні творчої, самостійної особистості, розвитку його як активного суб'єкта власного життя і діяльності. Пізнавальний розвиток дітей – одне з важливих напрямків в роботі з дітьми дошкільного віку. Дитина з'являється на світ з природженою пізнавальною спрямованістю, що допомагає їй адаптуватися до нових умов своєї життєдіяльності. Поступово пізнавальна спрямованість переростає в пізнавальну активність – стан внутрішньої готовності до пізнавальної діяльності, що виявляється у дітей в пошукових діях, спрямованих на отримання нових вражень про навколишній світ. з ростом і розвитком дитини його пізнавальна активність все більше починає тяжіти до пізнавальної діяльності.

Відповідно до Базового компонента дошкільної освіти пізнавальний розвиток дітей дошкільного віку направлений на забезпечення розвитку психічних пізнавальних процесів і здібностей, оволодіння способами і засобами діяльності; формування, розширення та збагачення уявлень про навколишній світі, вміння встановлювати закономірності в навколишньому природному та рукотворному світі, виховання дієвого, дбайливого і відповідального ставлення до нього, таких якостей особистості, як самостійність, цілеспрямованість, ініціативність та ін.

Проблема особливостей пізнавального розвитку, створення умов, ефективно впливають на формування пізнавального інтересу дітей дошкільного віку, протягом багатьох років займає одне з провідних місць в педагогічних і психологічних дослідженнях. До неї зверталися багато педагогів і психологи минулого (П.П. Блонський, В.П. Вахтеров, А.А. Смирнов, Ж. Піаже, В. Штерн та ін.).

Сучасні психологи вивчали різні аспекти проблеми пізнавального розвитку дошкільників: формування пізнавальних інтересів у дітей різного віку (Л.І. Божович, Л.С. Виготський, А.В. Запорожець, М.М. Под'яков, Г.І. Щукіна та ін.), особливості прояву пізнавальної потреби у дітей (Д.Б. Богоявленська, В.С. Юркевич), вікову специфіку прояву дитячої допитливості (Д.Б. Годовикова, В.Г. Іванов, Г.М. Ляміна).

Однією з оптимальних можливостей найбільш ефективного розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку є ігрова діяльність, так як вона має найважливіше значення в психічному і інтелектуальному розвитку старшого дошкільника. Гра є провідним видом діяльності на даному віковому етапі. У своїх дослідженнях це підтверджували Б.Г. Ананьєв, Л.С. Виготський, А.Н. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, К.Д. Ушинський, Д.Б. Ельконін та багато інші.

Гра дає можливість дошкільнику в живій, захоплюючій формі познайомитися з широким колом явищ навколишньої дійсності, активно відтворювати їх у своїх діях, є одним з найбільш продуктивних засобів формування пізнавального інтересу, сприяє пізнавальному розвитку. Таким чином, правильне включення ігор в процес розвитку, допомагає скорегувати роботу по формування пізнавального інтересу дошкільників і зробити її найбільш ефективною.

У дослідженнях серед найбільш значущих для пізнавального розвитку дітей виділяються дидактичні ігри.

Встановлено, що в таких іграх дитині необхідно вирішувати практичні, ігрові, пізнавальні завдання. В ході цього у дитини формуються уявлення про навколишній світ, розвиваються пізнавальні процеси і здібності, мотиви пізнавальної діяльності, розвивається мовно-мисленева діяльність.

Дидактичні ігри спрямовані переважно на розвиток пізнавального процесу (уваги, пам'яті, мислення), викликають інтерес і сприяють усвідомленому і міцному засвоєнню матеріалу, розширенню кругозору, активізації розумової діяльності, є дієвим контролем знань. Для старших

дошкільнят це можливість розкрити творчий потенціал, розвинути ініціативу, самостійність і придбати навички спілкування. Без дидактичної гри важко захопити дошкільника в світ знань і моральних переживань, зробити його активним учасником і творцем заняття.

Аналіз досліджень, присвячених проблемі пізнавальної ролі ігор дозволив, зробити висновок, що питання пов'язані з розвитком пізнавального інтересу дошкільників засобами ігрової діяльності, розкриваються в них недостатньо повно, хоча вказується на те, що цей фактор є стимульним в розвитку творчості в ігровій діяльності. Все це зумовило **актуальність обраної теми** «Педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу у дітей 6-го року життя засобами дидактичних ігор».

Мета дослідження роботи полягає у розробці методики розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку засобами гри.

Об'єкт дослідження – процес розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження – умови розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор за допомогою запропонованих методик.

Гіпотеза – передбачається, що організована робота з розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор буде сприяти підвищенню рівня пізнавальної сфери дітей.

Для реалізації поставленої мети визначено наступні **завдання**:

- вивчити наукову, методичну літературу з проблеми розвитку пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку;
- розглянути психолого-педагогічну характеристику дітей старшого дошкільного віку;
- встановити особливості розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку;
- виявити педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності;

- визначити рівень сформованості пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку;
- експериментально перевірити ефективності педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри;
- встановити динаміку сформованості пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Методологічна база дослідження. Педагогічна сутність гри як засобу активізації пізнавального інтересу дошкільників простежується в працях дидактів Ш. Амонашвілі, Ю.П. Азарова, А.Б. Анікєєва, З.П. Буслаєва, Б.П. Нікітіна, В.В. Репкіна, П.І. Підкасистого, С.А. Шмакової, М.Г. Яновської та ін. Грі як ефективного методу виховання, навчання і розвитку особистості присвячено цілий ряд дисертаційних робіт: Н.А. Недужих, С.В. Григор'євої, Є.І. Балакіревої, Б.В. Купріянової, І.А. Майданник, П.В. Пучкова, В.Г. Денисової, О.О. Жебровської, М.А. Еркенова, І.А. Гуріна та ін. Монографічні та дисертаційні дослідження, а також передовий педагогічний досвід показують, що в процесі використання дидактичних ігор істотним чином підвищуються пізнавальна активність, інтереси дошкільнят, збагачується мотивація навчання, успішно вирішуються освітня, виховна та розвиваюча функції навчання.

Великий внесок у розробку проблеми пізнавального інтересу внесли Б.Г. Ананьєв, Є.А. Богословська, Л.І. Божович, В.Б. Бондаревський, П.Я. Гальперін, В.В. Давидов, Н.С. Денисенкова, С.І. Кудінов, А.Н. Леонт'єв, А.К. Маркова, М.В. Матюхіна, М.Ф. Морозов, Н.Г. Морозова, В.Н. Мясичев, Є. А. Обухова, А.Б. Орлов, Л.Б. Проскурякова, С.Л. Рубінштейн, І.А. Свиридова, Г.І. Щукіна, В.С. Юркевич, П.Я. Якобсон та інші. В цих роботах пізнавальний інтерес розглядається як складне психічне утворення, яке вивчається як в психологічному, так і в педагогічному аспекті.

Методи дослідження:

1. Теоретичні методи: аналіз, порівняння, узагальнення, класифікація та систематизація даних.

2. Емпіричні методи: анкетування, спостереження, бесіди, тестування, аналіз результатів діяльності.

Теоретичне і практичне значення. Запропоновані методи розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку засобами гри можуть бути використані вихователями і психологами в дитячому садку та батьками вдома, а також можуть стати корисними під час подальших наукових розробок в області дошкільної психології.

Базою дослідження послужив Комунального дошкільного навчального закладу «Ясла-садок № 49 «Ромашка» Маріупольської міської ради Донецької області». У експерименті взяли участь 52 дитини старшого дошкільного віку 25 дітей увійшли до експериментальної групи та 27 дітей до контрольної групи.

Обсяг і структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, двох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків і списку використаної літератури. Робота викладена на 102 сторінках, з них 90 стр. основного тексту та 12 стр. додатків. Список використаної літератури становить 80 позицій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ГРИ

1.1. Пізнавальний інтерес: поняття, структура та умови формування

Аналіз літературних джерел показує, що проблема розвитку пізнавального інтересу – одна з найбільш важких в педагогіці, так як, будучи індивідуально-психологічною характеристикою людини, відображає дуже складні взаємодії психофізіологічних, біологічних і соціальних умов розвитку.

Сьогодні поняття «розвиток пізнавального інтересу» широко використовується в різних напрямках психолого-педагогічного пошуку. Проблему оптимізації пізнавальної діяльності дітей розглядали Л. А. Венгер [12], Т.І. Поніманська [50], Г.І. Щукіна [77]; особливості пізнавальної активності вивчали Д.Б. Годовікова [19], Є.Е. Крігер [36], М.І. Лісіна [43]; роль спільної діяльності в формуванні пізнавальної активності дошкільників розкривали В.К. Котирло [32], Т.В. Дуткевич [26] та ін.

Вчені частіше використовують поняття «пізнавальний інтерес» або «розумовий розвиток». Пізнавальний інтерес або розумовий розвиток це кількісні та якісні зміни, що відбуваються в когнітивних характеристиках індивіда з часом. Пізнавальний інтерес представляє собою динамічну систему, що визначається засвоєнням суспільного досвіду в ході діяльності дитини, під впливом стихійного і цілеспрямованого навчання, так і дозріванням органічної основи. Дозрівання органічних структур, з одного боку, створює необхідні передумови для розвитку, а з іншого боку, саме залежить від функціонування відповідних органічних систем в процесі здійснення діяльності.

Єдиного, загальноприйнятого визначення пізнавального інтересу немає. Звернемося для початку до семантичного значенням поняття «інтерес». Існує чотири варіанти даного поняття в словнику М.Д. Ярмаченка: інтерес – вигода, користь; інтерес – як цікавість, значущість; інтерес – як особлива увага до чого-небудь, бажання вникнути в суть, дізнатися, зрозуміти; інтерес – як потреба, необхідність [80, с. 129].

У словнику М.Д. Ярмаченка знаходимо семантичне значення поняття «Пізнавальний» – сприяє пізнанню, розширенню знань [80, с.338].

У Педагогічному енциклопедичному словнику представлено наступне визначення «пізнання» – це творчий процес отримання та постійного оновлення знань, необхідних людині [68, с. 75]

Таким чином, пізнавальний інтерес можна трактувати, як бажання вникнути в суть, щось дізнатися, розширити знання.

З точки зору психології і педагогіки, інтерес визначається як:

- емоційний стан, пов'язаний із здійсненням пізнавальної діяльності і характеризується спонуканням цієї діяльності (Ю.Б. Зотов) [30, с.72];
- це активна пізнавальна спрямованість людини на той чи інший предмет, явище або діяльність, пов'язана з позитивним емоційним ставленням до неї (А.Н.Леонтьев) [42, с. 173];
- це спеціальний психічний механізм, який спонукає людину до діяльності, що приносить емоційне насичення (В.І. Додонов) [25, с. 72];
- динамічні тенденції, що визначають структуру спрямованості особистості і країни, що розвиваються разом з нею (А.Л. Скірко) [56, с. 166];
- форма прояву інтерес, що забезпечує спрямованість особистості на усвідомлення цілей діяльності (В.І. Лозова) [44, с. 72].

Пізнавальний інтерес, на думку Г.І. Щукіної, є внутрішнім, своєрідним процесом самої особистості, що зачіпає найбільш значущі її сторони, характеризується об'єктивними умовами появи і формування [77, с. 109].

Б.Г. Ананьєв пропонує своє визначення пізнавального процесу – це мотив поведінки людини, який визначає його вчинки і дії в «Відомих обставин життя остільки, оскільки в поведінці застосовуються накопичені знання і розумові здібності, необхідні для вирішення життєво важливих завдань» [2, с.41].

На думку І.Ф. Харламова, пізнавальний інтерес є «емоційно пофарбована потреба, що пройшла стадію мотивації і надає діяльності людини захоплюючий характер [71, с. 94].

Таким чином, більшість дослідників відзначають в пізнавальному інтересі виборчу спрямованість особистості на процес пізнання з метою «оволодіння сутністю пізнаваного». Пізнавальний інтерес зв'язується, дослідниками, з потребами індивіда, з особистою спрямованістю і мотиваційною стороною особистості [5, с. 100].

Формування пізнавального інтересу у дітей відбувається поступово, з накопиченням вражень і нових форм діяльності, якими вони опановують в перші роки життя. Основою пізнавального інтересу є орієнтування рефлекс, який названий Павловим, як рефлекс «Що таке?». У дослідженнях Л.І. Божович встановлено, цей рефлекс в ході подальшого розвитку дошкільнят набуває теоретичний характер, перемикається на предмети, які не сприймаються органами почуттів безпосередньо. У віці двох місяців немовля проявляє сенсомоторну активність та інтерес, який виявляється у формі уважності до сприйняття різних вражень із зовнішнього середовища. До п'яти – шестимісячного віку з'являються радісне поживлення, пошук втрачених іграшок, тобто з'являються форми активності, не пов'язані з відповіддю на подразник [9, с. 153].

У ранньому і дошкільньому віці діти не тільки отримують враження, але набувають чуттєвий досвід, опановують умінням орієнтуватися в

навколишньому світу. Пізнавальна активність дошкільнят величезна, вони опановують різними формами спілкування і навчання. Це призводить до розвитку всіх психічних процесів і сенсорного сприйняття. Оволодівши перцептивними діями і сенсорними еталонами, діти можуть більш повно і детально сприймати навколишню дійсність. У дошкільнят формується система сенсорних еталонів, на її основі розвивається система знань. Формування отриманих знань в сувору систему залежить від змісту і методів розвитку пізнавальної діяльності, яку використовує дорослий, що знаходиться поруч. О.Г. Коробкіна та інші пов'язують розвиток пізнавального інтересу з розвитком спостережливості, пам'яті, уваги, допитливості [33, с. 37].

На думку С.О. Ладивір, процес формування пізнавального ставлення до світу у дошкільників пов'язаний з пізнавальним інтересом, в якому відбивається єдність інтелектуального і емоційного ставлення до предметів дійсності. Інтерес у дошкільника проявляється в емоційному відношенні до навколишнього світу, в ненаситному бажанні дізнатися невідоме, в що формується допитливості [41, с. 3]. Інтерес дитини створює основу для активності і самостійності.

А.Р. Аблітарова, Н.А. Ревінська виділяють короткочасний і тривалий інтерес. Короткочасний інтерес називають реакцією зацікавленості. Тривалий інтерес – інтелектуальне почуття, позитивна емоційна установка на пізнання якогось об'єкта [1, с. 107].

Г.І. Щукіна виділила кілька стадій пізнавального інтересу: цікавість, допитливість, пізнавальний і теоретичний інтерес. Стадія теоретичного інтересу характерна для дорослої людини. Виділені стадії пізнавального інтересу відображають вибірковість суб'єкта до предметів і явищ, ступінь впливу предметів на особистість [77, с. 52].

Г.І. Щукіна визначає цікавість, як початкову стадію орієнтування, викликану зовнішніми, випадковими обставинами, що захоплює дитину мимоволі, само по собі [77, с. 66]. На думку Б.Г. Ананьєвої, стадія інтересу є

емотивною, так як залежить від зовнішніх умов, зі зникненням яких пропадає виборча спрямованість. Дана стадія характерна для дітей 2-5 років. Вона являє собою ситуативний інтерес [2, с. 72].

На думку Л.Т. Шумей, цікавість може виявлятися в різних формах. Він не згоден з тим, що цікавість розглядають як поверхневу, несерйозну форму допитливості. Він вважає, що існує безпосередня і наївна цікавість, серйозна цікавість. Перше характерно для маленьких дітей, які при зустрічі з новими предметами і явищам, не втомлюються задавати дорослому питання: «Чому ви такий великий?», «А у вас є син?» та ін. Така ж безпосередня, наївна цікавість може виявлятися у дорослих, якщо вони потрапляють в незнайому, незвичну для них обстановку [75, с. 15].

Друге, серйозна цікавість, є короточасним проявом допитливості. На його думку, цікавість може служити показником розумової активності, широти інтересів людини. У науці цікавість відіграє не останню роль, найчастіше воно служить першопричиною постановки дослідження .

Цікавість – є бажання дізнатися, побачити щось нове в даний час [62, с. 32]. Далі воно видозмінюється в допитливість.

Допитливість – це здатність набувати нових знань. Допитливість характеризується активним прагненням проникнути за межі побаченого чи почутого, що супроводжується емоціями подиву, радості пізнання і задоволеності від діяльності.

Допитливість найбільш яскраво проявляється в середньому дошкільному віці. Це вік «чомучок». Діти постійно задають дорослим питання, про те, що вони бачать, про походження і причини явищ і предметів [47, с. 49].

Р.В. Сопівник в своєму дослідженні виділив три групи питань, які задають діти, на основі спонукаючих мотивів. В першу групу були віднесені питання, пов'язані з бажанням спілкуватися, брати участь у взаємодії. До другої групи увійшли питання, викликані емоційним переживанням. Третя група питань спрямована на прагнення опанувати знаннями. Мотиви, що

викликають постановку питань розрізняються: від правил особистого і суспільної поведінки до пізнання навколишнього світу [59, с. 111].

Для старших дошкільнят характерно не тільки наочне сприйняття об'єкта навколишньої дійсності, але бажання зіставити з колишнім досвідом, виявити схожість і відмінності, встановити взаємозв'язки між різними предметами. Це проявляється, на думку П.М. Щербань, в більш складних формулюваннях питань. Але саме питання дорослого спонукають дитину до виникнення і формулювання дитячих питань [76, с.102]

Г.І. Щукіна виділила змістовні компоненти пізнавального інтересу:

- емоційний компонент (позитивне ставлення до діяльності, до процесу діяльності). Він найбільш чітко проявляється при взаємодії з іншими людьми (надання допомоги, зацікавленість, позитивні емоції в спільній діяльності);
- інтелектуальний компонент (операції мислення: аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, класифікація). На думку Г.І. Щукіної, це «ядро пізнавального процесу », пов'язане зі спрямованістю питань на виявлення властивостей, характеристик об'єкта, застосуванням нових способів вирішення завдань);
- регулятивний компонент (цілеспрямоване ставлення, подолання труднощів, прийняття рішення, увагу, рефлексія, самооцінка і самоконтроль в ході діяльності);
- творчий компонент (самостійне перенесення засвоєних видів діяльності в нову ситуацію, комбінування відомих видів діяльності, прояв оригінального підходу до діяльності). Спільна діяльність дозволяє розвинути фантазію, визначити перспективи в інших умовах [77, с. 89].

Рівні сформованості пізнавального інтересу представлені Є.А. Красильніковою (див.табл.1.1) [35, с. 67].

Таблиця 1.1.

Рівні сформованості пізнавального інтересу

Високий	Середній	Низький
Високий пізнавальний мимовільний інтерес	Пізнавальний інтерес, вимагає систематичних спонукань педагога	Пізнавальна інертність
Інтерес до сутності явищ і процесів, до їх взаємозв'язкам і закономірностям. Прагнення розібратися в важких питаннях.	Інтерес до накопичення інформації, в основі якої лежать факти, опису. Розуміння сутність пізнання тільки за допомогою педагога.	Епізодичний інтерес до ефектних цікавих сторін явищ при відсутності інтересу до їх суті.
Інтенсивно захопленням протікає процес самостійної діяльності.	Залежність процесу Самостійної діяльності від ситуації, наявності спонукань.	Уявна самостійність дій (списування з дошки, у сусіда по парті), часті відволікання.
Прагнення до подолання труднощів.	Подолання труднощів з допомогою інших, очікування допомоги.	Повна бездіяльність при труднощі.
Посвячення вільного часу предмету інтересу.	Епізодичні заняття предметом інтересу.	Відсутність схильності до будь-якого виду діяльності.

Представлені в таблиці рівні сформованості пізнавального інтересу більше підходять до дітей 6-го року життя.

Ю.Ю. Березіна на основі аналізу літератури виділила етапи розвитку пізнавального інтересу у дошкільнят і на їх основі розробила критерії розвитку пізнавального інтересу у дошкільнят [4, с. 192].

Етапи розвитку пізнавального інтересу у дошкільнят:

- поява нетривалих і нерегулярних інтересів, які засновані на сприйнятті яскравого і привабливого в предметах і явищах (3-4 роки);
- розширення пізнавальних інтересів з виділенням зовнішніх ознак (4-5 років);
- поглиблення пізнавальних інтересів на базі прагнення дітей до навчання і систематизації фактів, проникненню в суть їх змісту та встановлення причинно-наслідкових зв'язків (6-7 років);
- поява стійкого інтересу до пізнавальної діяльності (молодший шкільний вік).

В.А. Дмитрієнко і Є.А. Меньшикова виділили наступні фактори для розвитку пізнавального інтересу:

- рівень розвитку дитини (наявність досвіду і рівень знань);
- способи подачі матеріалу [24, с.217]

Умовами розвитку пізнавального інтересу, на думку В.А. Дмитрієнко, Є.А. Меньшикової, відносяться: створення сприятливих об'єктивних матеріальних передумов; забезпечення необхідних знань, умінь і навичок; підготовка психологічних передумов у вигляді позитивного емоційного ставлення до предмета і розуміння його практичного значення і перспектив розвитку.

У таблиці 1.2. представлені критерії розвитку пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку (за Г.І. Щукіною).

Таблиця 1.2.

Критерії сформованості пізнавального інтересу в дошкільному віці

Складові пізнавального інтересу	Показники проявів	Стадії розвитку проявів
Інтелектуальна	<ul style="list-style-type: none"> – виникнення пізнавальних питань; – спрямованість до досліджуваного об'єкта; – уявлення про навколишнє 	<p>I. Уявлення безсистемні; наявність широкого недиференційованого інтересу; інтерес до нових фактів і явищ; наявність пізнавальних питань предметного характеру</p>
		<p>II. Диференціація уявлень про навколишнє; інтерес до пізнання явних і істотних властивостей предмета; конкретизація і ускладнення пізнавальних питань</p>
		<p>III. Уявлення системні; наявність інтересу до виявлення закономірностей, встановлення причинно-наслідкових зв'язків; виникнення пізнавальних питань причинно-наслідкового характеру, міркувань</p>
Емоційно-вольова	<ul style="list-style-type: none"> – прояв емоцій, пов'язаних з пізнанням; 	<p>I. Пізнавальна інертність, відхід від діяльності в разі ускладнень; мінімальна самостійність; епізодичне емоційне переживання.</p>

Продовження таблиці 1.2.

	<ul style="list-style-type: none"> – активність і самостійність в подоланні труднощів; – зосередженість і увага до пізнавальної інформації 	<p>II. Пізнавальна активність, вимагає стимулювання з боку дорослого; прояв ситуативної самостійності; подолання труднощів за допомогою дорослого; емоційно-пізнавальне ставлення до діяльності</p>
		<p>III. висока мимовільна активність; захоплена самостійна робота; прагнення до подолання труднощів; стійка емоційна спрямованість на певну сферу навколишньої дійсності</p>
Процесуальна	<ul style="list-style-type: none"> – дослідницький підхід у вирішенні розумових і пошукових задач; – прагнення знайти нестандартний спосіб рішення пошукового завдання; – спрямованість на окремі сторони пізнавальної діяльності; – прояв умінь вступати в діалог з приводу пізнання 	<p>I. Спрямованість на результат пізнавальної діяльності; індивідуальний характер діяльності</p> <p>II. Спрямованість на постановку цілей або завдань; інтерес до змісту об'єкта пізнання; ситуативне включення в діалог з партнером по пізнавальної діяльності; інтерес до різних способів вирішення завдань</p> <p>III. Спрямованість на процес пізнавальної діяльності; інтерес до перетворенню і вдосконаленню власної діяльності; використання різноманітних нестандартних способів у вирішенні задач.</p>

Якщо розглянути умови розвитку пізнавального інтересу для дітей дошкільного віку, то можна інтерпретувати запропоновані умови під дошкільну освіту. Умовами розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку є: просторове предметно-розвиваюче середовище; рівень сформованості розумових операцій, способів дослідження об'єктів; створення позитивного емоційного настрою на діяльність на основі зацікавленого діалогу з педагогом; значимість проведеного дослідження [23, с. 69].

Таким чином, можна зробити наступні висновки.

Пізнавальний інтерес – це активна пізнавальна спрямованість людини на той чи інший предмет, явище або діяльність, пов'язана з позитивним емоційним ставленням до неї.

Процес формування пізнавального ставлення до світу у дошкільнят пов'язаний з пізнавальним інтересом, в якому відбивається єдність інтелектуального і емоційного ставлення до предметів дійсності.

Г.І. Щукіна виділила кілька стадій пізнавального інтересу: цікавість, допитливість, пізнавальний і теоретичний інтерес [77, с. 49].

Умовами розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку є: просторове предметно-розвиваюче середовище; рівень сформованості розумових операцій, способів дослідження об'єктів; створення позитивного емоційного настрою на діяльність на основі зацікавленого діалогу з педагогом; значимість проведеного дослідження.

Таким чином, можна стверджувати, що пізнавальний інтерес – це особисте утворення, яке складається з таких компонентів, як інтелектуального, емоційного, вольового та процесуального.

1.2. Психолого-педагогічна характеристика дітей старшого дошкільного віку

Старший дошкільний вік є етапом інтенсивного психічного розвитку. Саме в цьому віці відбуваються прогресивні зміни у всіх сферах, починаючи від вдосконалення психофізіологічних функцій і закінчуючи виникненням складних особистісних новоутворень. Особливу роль у розвитку сприйняття в старшому дошкільному віці грає перехід від використання предметних образів до сенсорних еталонів – загальноприйнятим уявленням про основні види кожної властивості. До 6-річного віку розвивається чітка вибірковість сприйняття по відношенню до соціальним об'єктам

Психологічні новоутворення мають на увазі психічні та соціальні зміни, що виникають на даному ступені розвитку, і визначають свідомість дитини, його ставлення до середовища, внутрішнє і зовнішнє життя, хід розвитку в цілому. У підручнику Т.В. Дуткевич «Дитяча психологія» [26], посилаючись на Л.С. Виготського, визначили, що психологічні новоутворення є узагальненим результатом всього психічного розвитку дитини за певний період і стає вихідною точкою для розвитку психічних процесів і особистості дитини наступного віку [13, с. 39]. Л.С. Виготський, розробляючи поняття психологічного віку, попереджає, що новоутворенням він закінчується тільки в тому випадку, якщо даний вік повноцінно прожитий дитиною в рамках провідної на той момент діяльності [13, с. 45].

Формування психічних процесів відбувається в діяльності. У дітей дошкільного віку основна діяльність – гра, тому гра є провідним засобом розвитку і формування інтегративної якості особистості в даному віці. У грі відтворюються норми людського життя і діяльності, інтелектуальне, емоційно-вольове і моральне становлення і розвиток особистості [15, с. 82].

Гра поєднує в собі емоційні імпульси, які сприяють виникненню пізнавальної мотивації дітей. Пізнавальна активність дітей дошкільного віку,

яка формується через ігри – експериментування, дидактичні, рухливі ігри переходить в пізнавальну потребу дітей старшого дошкільного віку.

Серед усього різноманіття ігор для дітей дошкільного віку особливе місце належить дидактичним іграм. Дидактичні ігри – це різновид ігор з правилами, спеціально створюваних педагогікою з метою виховання і навчання дітей. Ці ігри спрямовані на вирішення конкретних завдань навчання дітей, але водночас в них проявляється виховний та розвиваючий вплив ігрової діяльності.

Аналізуючи розвиток дитини старшого дошкільного віку, ми будемо враховувати провідну діяльність і ті новоутворення, які характеризують цей період розвитку. Аналіз провідної діяльності є окремим дослідженням, що включає детальне вивчення всіх її компонентів: рівня розвитку ігрових дій, специфіки ролей, які вони займають дитиною, стійкості ігрових об'єднань, в яких вона вважає за краще знаходитися та ін. Детальніше зупинимося на вивченні внутрішніх умов, які дозволяють виконувати цю діяльність, а саме на дослідженні рівня розвитку інтелектуальної, емоційної, вольової та процесуальної сфер [8, с. 32].

Особливий інтерес психологів викликає проблема розвитку інтелектуальних здібностей дітей дошкільного віку.

Інтелект – загальна здатність до пізнання і вирішення проблем, визначає успішність будь-якої діяльності і лежить в основі інших здібностей; система всіх пізнавальних здібностей індивіда: відчуття, сприйняття, пам'яті, уявлення, уяви; здатність до вирішення проблем без проб і помилок. Поняття інтелект як загальна розумова здатність застосовується в якості узагальнення поведінкових характеристик, пов'язаних з успішною адаптацією до нових життєвих завдань.

Л.С. Виготський стверджував, що провідними компонентами інтелектуального розвитку є придбання системи знань, накопичення їх фонду, формування творчого мислення та засвоєння способів пізнавальної діяльності, які необхідні для отримання нового досвіду [14, с. 271].

У пізнавальній сфері дітей старшого дошкільного віку, утворюються все більш тісні взаємозв'язки мислення з мовою. Відповідно у дитини відбувається утворення розгорнутого розумового процесу – міркування, і перетворення взаємозв'язку між практичною і розумовою діяльністю. Це обумовлюється тим, що формування розумових операцій призводить до розвитку дедуктивного мислення у дітей старшого дошкільного віку, під яким розуміється вміння узгоджувати свої судження один з одним і не впадати в протиріччя [28, с. 100].

Слід зазначити, що міркування в дошкільному віці найчастіше виникає з установки питання. Присутність питання в мові дошкільника говорить про наявність проблемності мислення дитини, так як в ньому виявляється з'явилася інтелектуальна задача. Згідно з цим у дітей дошкільного віку питання приймають пізнавальну спрямованість, що вказує на наявність прагнення пізнати навколишній світ. Разом з тим, вид логічного мислення для дітей в старшому дошкільному віці хоч і доступний, але ще не притаманний і не характерний. У старшому дошкільному віці підсумок інтелектуального розвитку дитини проявляється в розвитку вищих форм наочно-образного мислення.

Проте розвиток інтелекту здійснюється під час оволодіння всіма трьома формами подання інформації: у вигляді дій, наочних образів і мовних знаків. Тобто подача інформації повинна здійснюватися різними способами (візуально-просторовими, чуттєво-сенсорними, словесно-символічними). Перевага одного із способів подачі інформації веде до формування поверхневого уявлення про світ. Розвиток інтелекту передбачає розвиток здатності здійснювати перекази з однієї «мови» подання інформації на іншу і назад. Для формування об'єктної картини світу, для розвитку інтелекту дитини з урахуванням її індивідуальних особливостей сприйняття необхідно познайомити дитину дошкільного віку з різними способами відображення дійсності. Дитина знає значення речей, жестів, слів, подій і т.п., але ці значення не розрізнені, а об'єднані в певні структури [46, с. 12].

Індивідуальна система значень характеризує змістовний лад інтелекту окремого суб'єкта. Для його розвитку необхідно розширення кругозору дитини, вивчення закономірностей і зв'язків у навколишньому світі.

Особливістю організації інтелектуального розвитку дітей є створення у вихованців гарного настрою і позитивних емоцій від нових знань, досягнень і успіхів. В роботі дошкільних установ велике місце займають дидактичні ігри. Вони використовуються на заняттях і в самостійної діяльності дітей. Дидактична гра допомагає засвоєнню, закріпленню знань, оволодінню способами пізнавальної діяльності. Діти освоюють ознаки предметів, вчаться класифікувати, узагальнювати, порівнювати [66, с. 138].

Дидактичні ігри, спрямовані на розумовий розвиток дітей дошкільного вік (в процесі їх діти опановують певними вміннями, набувають нові знання, закріплюють їх), найбільшою мірою можуть бути наближені до навчальних занять. Проводячи дидактичні ігри, педагог цілеспрямовано впливає на дітей, продумує методичні прийоми проведення, домагається, щоб дидактичні завдання були прийняті всіма дітьми. Систематично ускладнюючи матеріал з урахуванням вимог програми, вихователь через дидактичні ігри повідомляє доступні знання, формує необхідні вміння, вдосконалює психічні процеси (сприйняття, мислення, мова та ін.)

Окрім того, головну роль в психологічному розвитку дітей старшого дошкільного віку займають емоції, розвиток емоційно-особистісної сфери.

Діти старшого дошкільного віку володіють навичками розуміти і розрізняти емоційні стани чужі, бути солідарними і співпереживаючи відповідати адекватним почуттям.

Емоційний розвиток дитини старшого дошкільного віку пов'язано, перш за все, з появою у неї нових інтересів, мотивів і потреб. Найважливішою зміною у мотиваційній сфері виступає виникнення громадських мотивів, які вже не обумовлені досягненням вузькоособистих, утилітарних цілей. Інтенсивно починають розвиватися соціальні емоції.

Під час всього періоду дошкільного дитинства емоційні особливості виявляються в ході зміни загального характеру дитини і ускладнюються у зв'язку з навколишнім його дійсністю.

Важливими моментами емоційної сфери дитини старшого дошкільного віку є:

- розуміння соціальних форм прояву емоцій;
- розвивається почуття обов'язку, моральні та інтелектуальні почуття отримують свій розвиток в естетичній та емоційній сфері;
- мовленнєвий розвиток благотворно впливає на емоції, які стають зрозумілими;
- важливим показником стають емоції, які впливають на загальний стан дитини, її психічне і фізичне самопочуття [69, с. 60].

Поетапний розвиток емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку – одне з головних пріоритетів у професійній діяльності педагога. Пропонуємо виділити деякі особливості розвитку емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку: поетапне ускладнення емоційних проявів і їх регулювання в діяльності і поведінці; розвиток моральних і соціальних емоцій, становлення емоційного фону психічного розвитку дітей, оволодіння практичними навичками емоційної регуляції, що дозволяє їм стримувати різкі вираження почуттів і перепадів настрою [28, с. 11].

Засобами розвитку емоційної сфери дітей старшого дошкільного віку виступають: дитяча художня література, фольклор, ілюстративний матеріал, серії картин, настільний театр, музичний фольклор, художня творчість, мультфільми та ін. Особливу роль у розвитку емоційної сфери в старшому дошкільному віці відводять дидактичній грі.

У дидактичних іграх дітей старшого дошкільного віку, на думку Є.Н. Тоцької, створюються сприятливі умови для спільної діяльності, співпраці, спільних переживань. Дитина вчиться вставати на точку зору іншої людини, передбачити її поведінку, адекватно спілкуватися з дорослими і дітьми. Це

сприяє формуванню емоційної чуйності, емпатії, чутливості до іншої людини, здатності до співпереживання.

В ході занять, дидактичних ігор розвиваються інтелектуальні емоції: допитливість, впевненість або сумнів у своїх судженнях, здивування, радість пізнання. Ці емоції допомагають дітям оволодіти різними способами і прийомами пізнавальної діяльності. Внаслідок практичного виконання вимог, які висувають до дошкільника навколишні люди, у нього розвиваються моральні емоції [52, с. 121].

Окрім того, одним із значущих якостей особистості дошкільника старшого дошкільного віку є формування вольових зусиль.

Аналіз досліджень дозволяє виявити низький рівень розвитку довільності і вольової регуляції сучасних дітей дошкільного віку (Л.А. Венгер, А.Л. Венгер, О.В. Гударева, Н.І. Гуткина, А.В. Запорожець, В.К. Котирло, Е.О. Смирнова, Д.Б. Ельконін та ін.). Недостатній розвиток вольової сфери дітей старшого дошкільного віку психологи (Л.А. Венгер, Н.І. Гуткина А.Н. Давидова, В.А. Іванніков, Е.О. Смирнова, Т.І. Шульга та ін.) пов'язують з невідповідністю дітей до навчання в школі, що виявляється в імпульсивних формах поведінки, в невмінні працювати, в неадекватній реакції на труднощі, в невмінні слухати і розуміти педагога.

О.В. Макарова пише, що сформована вольова регуляція у дітей старшого дошкільного віку в першу чергу розвиває такі риси особистості як:

- самостійність;
- дисциплінованість;
- акуратність;
- відповідальність;
- вміння приймати рішення;
- свідомо контролювати свої дії і вчинки [45, с. 358].

Протягом дошкільного дитинства змінюються як самі вольові дії, так і їх питома вага в загальній картині поведінки. У старшому дошкільному віці

дитина стає здатною до порівняно тривалих вольових зусиль, хоча і сильно поступається в цьому відношенні дітям шкільного віку.

Таким чином, для дошкільника характерні поява і розвиток вольових дій, але сфера їх застосування та їх місце в поведінці залишаються обмеженими.

Умови формування вольового розвитку безпосередньо пов'язані з тісною взаємодією з дорослим, при цьому необхідно враховувати не тільки актуальний рівень сформованості вольової регуляції, але і потенційні можливості її розвитку у дошкільників.

А.М. Богуш стверджує, що воля починається з підпорядкування дитини наказам дорослого, а пізніше одноліткам в колективній грі. В процесі управління іншими людьми відбувається навчання управлінням власною поведінкою. Дитина починає діяти в силу емоційно привабливих спонукань, в подальшому відбувається формування самовладання, коли вона здатна відмовитися від приємного.

Формуючи волю дитини, необхідно знати міру, яка пред'являються до неї вимога, в зіткненні її з труднощами, в ускладненні висунутих перед нею завдань [7, с. 42].

Таким чином, формування волі починається в ранньому віці і продовжує свій розвиток на протязі тривалого часу. Не можна недооцінювати у вихованні волі роль контролю з боку сім'ї, вплив колективу і оточуючих людей.

Старші дошкільнята можуть ставити значущі цілі не тільки для них, а й для оточуючих. Звичайно ж, ігрові мотиви залишаються значущими для дітей протягом усього дошкільного дитинства, саме тому, в дидактичній грі знання засвоюються найуспішніше, а створення уявної ситуації полегшує виконання вимог дорослого.

Таким чином, кажучи про особливості розвитку вольової поведінки дитини старшого дошкільного віку, ми в першу чергу маємо на увазі сформованість у неї достатнього рівня вольової регуляції, яка є

передумовами успішного шкільного навчання і подальшої трудової діяльності.

Удосконалення вольової саморегуляції тісно пов'язане з загальним інтелектуальним розвитком [20, с. 15].

З усього вище сказаного можна зробити висновок: в старшому дошкільному віці відбувається оформлення основних елементів вольової дії – дитина здатна поставити мету, прийняти рішення, намітити план дії, виконати його, проявити певне зусилля у разі подолання перешкоди, оцінити результат своєї дії. Воля стає компонентом психологічної готовності до школи. Але всі компоненти вольової дії ще недостатньо розвинені. І дорослим слід це враховувати, дотримуючись поступовість у підвищенні вимог до дітей, спираючись на їх можливості, інтереси, потреби.

Останній компонент, який входить до складу психолого-педагогічної характеристики дітей старшого дошкільного віку є процесуальний компонент. Деякі дослідники його називають творчим компонентом. Він виражений в самостійному перенесення раніше засвоєних способів діяльності в нову ситуацію, комбінуванням раніше відомих способів діяльності в нові види діяльності, проявом здатності до оригінальної розумової діяльності. Творчість в ході спільної діяльності дорослого і дитини сприяє прояву фантазії, відображенню в діяльності вражень з минулого досвіду, визначення перспектив вирішення поставлених завдань в інших умовах, на іншому матеріалі.

Формувати дослідницькі вміння і навички необхідно починати саме з дошкільного віку (А. Н. Під'яков, А. Г. Гогоберидзе, З. А. Михайлова, Л. М. Кларін, І. Е. Куликовська і ін.) тим самим розвивати творчу активну особистість. Діти-природжені дослідники. І тому підтвердження – їх допитливість, постійне прагнення до експерименту, бажання самостійно знаходити рішення в проблемній ситуації [8]. Завдання вихователів дошкільних установ, батьків – не припиняти цю діяльність, а навпаки, активно заохочувати. Ця діяльність зароджується в ранньому дитинстві,

спочатку будучи просте, як ніби безцільне (процесуальне) експериментування, з речами, в ході якого диференціюється сприйняття, виникає найпростіша категоризація предметів за кольором, формою, призначенням, освоюються сенсорні еталони, прості гарматні дії. У період дошкільного дитинства пізнавально-дослідницька діяльність супроводжує гру, продуктивну діяльність, вплітаючись в них у вигляді орієнтовних дій, апробування можливостей будь-якого нового матеріалу [16, с.187].

Допитливість, хороша пам'ять, активність допомагають дошкільнику без труднощів накопичувати таку кількість інформації, яке в подальші періоди життя малоімовірно повториться. Потреба в впізнаванні нового, розумінні незрозумілого спонукає дитину займатися дослідницькою діяльністю, прагнути до експериментування. Для цього діти постійно звертаються до дорослих з нескінченними питаннями.

До старшого дошкільного віку процесуальна діяльність відокремлюється в особливу діяльність дитини зі своїми пізнавальними мотивами, усвідомленим наміром зрозуміти, як влаштовані речі, дізнатися нове про світ, упорядкувати свої уявлення про будь-які сфери життя, дозволяє активізувати процес пізнання, надаючи дослідницький, творчий характер, передаючи дитині ініціативу в організації своєї пізнавальної діяльності.

Одним із ефективних засобів розвитку процесуальної сфери дітей старшого дошкільного віку виступає дидактична гра. Розвиваючий потенціал дидактичної гри дозволяє говорити, як про ефективний засіб розвитку процесуальної сфери у дітей старшого дошкільного віку, так як ігрова дія створює особливий тип відносин між граючими (педагог і дитина, дитина і дитина) – відносин творчості, це не навчальна ситуація, дитина вільна у виборі дій. В ігровій ситуації створеної в дидактичній гри розвивається особливе просторово-образне бачення, здатність усвідомлювати символічний сенс дій, перенесення значень з одного предмета на інший тощо. Ігрова ситуація є каналом реалізації творчо-перетворюючої здатності, а саме –

відкриває можливість «пробувати», «переживати» невикористані можливості в реальності, творчо мислити [38, с. 27].

Таким чином можна зробити висновок, що правильне використання дидактичних ігор на заняттях з дітьми старшого дошкільного віку будуть сприяти ефективному розвитку інтелектуальної, емоційної, вольової та процесуальної сфер.

1.3. Особливості розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку

Проблемою розвитку пізнавального інтересу дітей цікавилися на рубежі початку ХХ століття багато зарубіжних і вітчизняних вчених такі, як В. Штерн [74], Н. Г. Морозова [47], Ж. Піаже [49], Л.С. Виготський [13], А.В. Запорожець [29], Л. І. Божович [10] та інші.

В. Штерн вважав, що спочатку у дітей розвивається споглядання, потім уявлення, а потім мислення, тобто від невиразних уявлень вони переходять до пізнання суті навколишнього [74, с. 128]. Н. Г. Морозова вважала, що акт мислення дитини закінчується асоціацією між усвідомленими параметрами [47, с. 196]. Л. І. Божович вперше вказав на синкретизм дитячого мислення. Він стверджував, що наслідком розвитку логічного мислення дитини є перехід при обстеженні об'єкта від схоплювання його зовнішнього вигляду до називання, а потім до розуміння його призначення [10, с. 302].

Ж. Піаже вивчав операціональну сторону інтелектуального розвитку дітей і показав, що інтелект включає стадію сенсомоторного інтелекту і стадію формальних операцій. При цьому в кожній стадії Ж. Піаже виділив два етапи – поява незворотньої операції даного рівня і потім розвиток її оборотності. Операція набуває оборотний характер, переходячи у внутрішній план. У своїх дослідженнях мислення він показав, що оволодіння понятійним мисленням відбувається як навчання тому, які властивості середовища найбільш значущі для угруповання об'єктів в певні класи [49, с. 84].

Одне з основних положень вітчизняної психології полягає в тому, що окремі сторони психіки людини, окремі психічні процеси взаємопов'язані між собою, взаємно обумовлюють один одного.

Неможливо аналізувати пізнавальну діяльність дитини, не враховуючи особливості його особистості. «Думка народжується, – писав Л.С. Виготський, – не з іншої думки, а з мотивуючої сфери нашої свідомості, яка охоплює наш потяг і потреби, наші інтереси і спонукання, наші афекти й емоції». Зрозуміти особливості пізнавальної діяльності дитини можна лише в тому випадку, якщо будуть розкриті «афективна і вольова тенденції», які стоять за думкою [13, с. 277].

Ці положення поглиблюються і розширюються в багатьох теоретичних і експериментальних дослідженнях з дитячої та педагогічної психології. Л.І. Божович зазначала, що «закінчення дошкільного періоду розвитку дитини представляє в психологічному плані цілу систему взаємопов'язаних якостей розумової, аналітико-синтетичної, пізнавальної діяльності, якостей дитячої особистості, включаючи пізнавальні інтереси, певну ступінь сформованості механізмів вольової регуляції» [10, с. 142].

Велика увага дослідники приділяють пізнавальним інтересам. Однією з базових первинних форм пізнавального інтересу представляється цікавість. В його основі лежить природна реакція подиву дитини на зміни в обстановці, поява нового, яскравого, барвистого, емоційно привабливого в навколишньому світі. Виявляється дитячу цікавість в яскравих мімічних реакціях і питаннях типу «Хто це?», «Що це?». Для даної щаблі пізнавального інтересу характерним є «збір інформації» про предмет, явища навколишньої дійсності. Почуттєвий, сенсорний досвід відіграє значну роль і в подальшому розвитку дитини. Л.С. Виготський пише: «... розумові процеси безпосередньо спираються на чуттєве пізнання дійсності і є лише початковий аналіз і синтез даних чуттєвого досвіду» [13, с. 17].

Цікавість є джерелом появи допитливості. Визначає допитливість як загальну спрямованість, позитивне відношення до широкого кола явищ.

М. Марусінець підкреслює, що допитливість є дієвою формою вираження інтересу до пізнання, про що свідчить безліч заданих дитиною питань. Допитливість характеризується прагненням дитини проникнути за межі побаченого, безпосередньо сприйманого. Питання дітей набувають спрямованість на пізнання істотних характеристик предметів і об'єктів навколишнього світу («Навіщо?», «Чому?»). Стаючи стійкою рисою, допитливість набуває значну цінність в розвитку особистості [46, с.12].

Питання, які задає дитина, дослідники розглядають як форму прояву пізнавальної активності. С.Л. Рубінштейн, Н.А. Менчинська, В.А. Сухомлинський характеризують дитячі питання, як прояв їх розумової, інтелектуальної активності в пізнанні навколишнього. Питання дитини є свідченням і їх мовною активністю. Різні аспекти психологічного функціоналу питань дітей, їх вікової динаміки представлені в роботах Д.Б. Годовікова, Є.О. Смирнової та інших.

Перші прояви пізнавальної активності у дітей в формі питань відносяться до етапу раннього дитинства і свідчать в першу чергу про емоційну реакцію дитини на новизну, яскравість, незвичайність, барвистість навколишніх предметів і об'єктів. Поступово в процесі накопичення інформації про навколишній характер питань змінюється. Дитина починає спрямовувати свої питання на встановлення зв'язків, відносин, залежностей між предметами і явищами навколишньої дійсності, на систематизацію уявлень про світ. В цьому зв'язку змінюється не тільки якість питань, але і їх кількість. Для старших дошкільнят характерні вже не поодинокі питання (як для дітей раннього та молодшого дошкільного віку), а їх ланцюжка. це є свідченням зміни тимчасових ситуативних пізнавальних проявів на стійкі пізнавальні прояви.

Серйозний теоретичний аналіз проблеми дитячих запитань було здійснено у психології А.І. Сорокіною. Автором узагальнено великий матеріал, представлений в зарубіжній науковій літературі, проаналізовані позиції відомих вчених – Д. Локка, Дж. Селлі, Ст. Холла, Ж. Піаже щодо

класифікації дитячих запитань. У дослідженні Т.В. Войцях виділені три основні групи питань в залежності від мотивів, які спонукають дитину до їх постановки. Питання першої групи обумовлені прагненням до спілкування, участі в діяльності; другої групи – емоційним переживанням; третьої групи – прагненням до оволодіння знаннями. Мотиви, що визначають постановку питань різних питань, що задаються з метою оволодіння правилами особистої і суспільної поведінки, власне пізнавальні питання, спрямовані на пізнання навколишнього світу [15, с. 59].

В старшому дошкільному віці питання про навколишній світ обумовлені не тільки наочним об'єктом, а й бажанням дитини зіставити свій колишній досвід з новим, знайти схожість і відмінність, розкрити зв'язки і залежності між предметами. Це прагнення виражається в більш складному вербальному формулюванні питань. Разом з тим Т.В. Войцях підкреслює, що саме питання дорослого, що задаються дитині, є початковим стимулом, який активізує думку дитини, спонукаючи до виникнення питань.

Вивчення питань як показника дитячої допитливості розглядається в роботі В.С. Юркевич. Автор зазначає, що поява ланцюжка питань, коли отримана відповідь стає приводом для наступного питання, а також звернення дитини з питанням до самого себе і спостерігається вираз незгоди, сумніву в випадку незадоволеності відповіддю є свідченням прояву пізнавальної активності [79, с. 83].

В роботах В.О. Макарова обговорюються вимоги до поведінки дорослих, коли вони дають відповіді на питання дітей:

- повага дорослого до пізнавального інтересу дитини;
- облік психологічних та індивідуальних особливостей дітей, облік доступності для дитини знань;
- грамотність відповіді дорослого, який допомагає побачити не тільки зовнішні ознаки, але і внутрішні зв'язки предметів і явищ;

– спонукання дітей до спільного вирішення питань з опорою на ті знання, які дитина вже має, що є стимулом самостійної пізнавальної активності [45, с. 358].

На думку Л.І. Божович, «допитливість може трансформуватися в пізнавальний інтерес. Під пізнавальним інтересом найчастіше розуміється потреба в знаннях, яка орієнтує людину в дійсності. Ця потреба виражається в особливому емоційному стані, тобто в переживанні задоволення від пізнання, ознайомлення з предметом, в бажанні дізнатися ще більше, інформації взагалі і локальної, поглибленої в конкретну область знання» [10, с. 121].

Вчений зазначає, що пізнавальний інтерес виникає як епізодичний, тимчасовий під впливом безпосереднього впливу предмета або ситуації і вичерпується разом із задоволенням даного такого інтересу».

У період дошкільного дитинства завдяки пізнавальної активності дитини відбувається зародження первинного образу світу. Образ світу формується в процесі розвитку пізнавальної сфери, яка складається з 3-х компонентів:

1. пізнавальні процеси (сприйняття, увага, пам'ять,
2. інформація (досвід і досягнення, накопичені людством на шляху пізнання світу);
3. ставлення до світу (емоційна реакція на окремі об'єкти, предмети, явища і події нашого світу).

Всі компоненти пізнавальної сфери тісно пов'язані між собою [74, с. 90].

Як відзначають В.К. Котирло, Т.В. Дуткевич «розвиток пізнавального інтересу» дітей дошкільного віку має на увазі роботу педагогів з усіма трьома компонентами пізнавальної сфери. Однак слід пам'ятати, що процес пізнання маленької людини відрізняється від процесу пізнання дорослої. Дорослі пізнають світ розумом, а маленькі діти емоціями. Для дорослих людей

інформація є первинною, а відношення вторинне. А у дітей все навпаки: ставлення первинне, а інформація вторинна» [32, с. 10].

Згідно І.М. Білої, розвиток пізнавального інтересу у дошкільнят здійснюється значно ефективніше, коли ігровий тип діяльності набуває інтегрований характер, включаючи в себе інтелектуальну і творчу діяльність в якості необхідних складових [5, с. 63]. Автором розроблена технологія розвитку пізнавального інтересу, яка передбачає:

- актуалізацію пізнавального потенціалу дошкільника;
- організацію постійної практичної пізнавальної діяльності;
- використання розвиваючих ігор та тренінгів;
- набуття власного досвіду пізнавально-творчої діяльності.

У роботах Є.С. Бабунова, С.В. Кожокар, Л.М. Маневцової, Т.А. Кулікової і інших доведено, що вже в старшому дошкільному віці можна сформуванати досить стійкий, дієвий і глибокий інтерес як самостійний прояв. У дослідженні С.В. Кожокар проаналізовано динаміку розвитку інтересу:

- від епізодичного, нестійкого, викликаного зовнішніми якостями об'єкта, до елементарного пізнавального;
- від обмеженого, поверхневого до широкого (в міру вікових можливостей дітей);
- від ситуативного, епізодичного до дієвого, глибокого;
- від вузького, епізодичного до тривалого і стійкого.

Таким чином, можна зробити висновок, що, старший дошкільний вік характеризується інтенсивним розвитком пізнавальної сфери дітей. Кожен пізнавальний процес має свої особливості розвитку і інтегрується на вищі психічні функції, які в подальшому опосередковують продуктивну уяву і творчу пізнавальну активність в процесі навчання. Пізнавальний інтерес і формована на його основі пізнавальна активність дитини є універсальною і специфічною формою активності, яка характеризується різноманіттям

психологічних проявів і в кінцевому підсумку виступає в якості власної суб'єктивної активності, яка підкріплена внутрішніми станами дитини [40, с. 14].

1.4. Педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку в ігровій діяльності

Розвиваючи пізнавальну сферу дитини-дошкільника, необхідно прагнути створити такі умови для його життя, розвитку і навчання, щоб багате емоційно-чуттєве сприйняття світу дозволило малюкові стати Людиною. Для цього також необхідно застосовувати різні засоби [3, с. 5]. Засіб – це прийом, спосіб дії для досягнення чого-небудь. Умовно засоби розвитку пізнавальної активності і пізнавального інтересу розподіляються на дві групи: діяльність дітей і твори духовної та матеріальної культури. На ранніх стадіях розвитку дитини особистий досвід – найважливіший шлях пізнання навколишнього світу. Але дуже скоро його стає недостатньо [1, с. 12].

Діяльність дітей дошкільного віку відрізняється за видами і змістом, а, отже, за можливостями впливати на розумовий розвиток. У різних видах діяльності перед дитиною виникають різні пізнавальні завдання, вирішення яких становить органічну частину тієї чи іншої діяльності. Розумове виховання дітей дошкільного віку здійснюється в ігровій діяльності, в спеціально створених дорослими рухливих, дидактичних іграх укладені різноманітні знання, розумові операції, розумові дії, які діти повинні освоїти. Творчі ігри за своєю природою відображальні: в них діти відображають свої враження про навколишнє життя, знання засвоєні раніше. В процесі гри ці знання піднімаються на новий рівень – переводяться в мовний план, отже, узагальнюються, перетворюються, удосконалюються [6, с. 113].

Сутність гри як провідного виду діяльності полягає в тому, що діти відображають у ній різні сторони життя, особливості взаємин дорослих,

уточнюють свої знання про навколишню дійсність. Гра – є, свого роду, засіб пізнання дитиною дійсності [37, с. 23].

Гра – це складне психологічне явище, яке дає ефект загального психічного розвитку.

Пізнавальна сфера є соціально значимим особистісним якістю; розвивається у дошкільнят в різноманітних видах діяльності, перш за все у провідній – ігровій.

В ігровій діяльності закладений величезний освітній і виховний потенціал. Беручи участь в ігровій діяльності, діти отримують різноманітні знання про явища і предмети навколишньої дійсності. Гра сприяє розвитку спостережливості дітей і здатність розрізняти окремі властивості предметів, виявляти їх істотні ознаки. Таким чином, ігрова діяльність надає істотний вплив на розумовий розвиток дошкільнят, удосконалюючи їх увагу, творчу уяву, мислення, активізує пізнавальну діяльність вихованців ЗДО.

Аналізуючи наукову літературу, можна прийти до висновку, що проблема динаміки пізнавального розвитку нерозривно пов'язані з проблемою створення психолого-педагогічних умов, які сприяють розвитку пізнавального інтересу дошкільників.

Дошкільний період – це вік інтенсивного розвитку пізнавальних процесів, допитливості, активного орієнтування в навколишньому просторі і пізнавальної спрямованості.

З метою вирішення певних освітніх завдань важливо використовувати і спрямовувати дитячу потребу в ігровій діяльності і бажання грати у дітей. Гра, яка включена в цілісний педагогічний процес, буде засобом виховання і навчання. Педагог керує ігровою діяльністю, організовує життя дітей в грі, тим самим впливає на всі сторони розвитку особистості вихованця: на свідомість, на волю на почуття і на поведінку в цілому [55, с. 4].

Уява про дорослого як про образ формується у дитини завдяки освоєнню дій з предметами і порівняння їх з діями дорослого. Тому дитина

дошкільного віку підходить до «відкриття» світу дорослих, опановує пізнавальною активністю.

Дослідник Луї де Бройль вказує, що ігрова діяльність має багато спільних елементів з роботою вченого. В ігровій діяльності спочатку привертає поставлена задача і труднощі, які необхідно подолати, а потім виникає радість відкриття і відчуття подоланої перешкоди. Тому важливо використовувати ігрову діяльність у розвитку пізнавального інтересу вихованців дошкільних установ.

Умовою розвитку пізнавального інтересу А.Л. Венгер називає гру, яка дає найбільший загально-розвиваючий ефект. Вчений стверджує, що організація гри сприяє розвитку якостей: цілеспрямованість, здатність до планування своїх дій [13, с. 20].

М.В. Єрмолаєва та І.Г. Єрофєєва пропонують розвивати пізнавальний інтерес дітей дошкільного віку за допомогою складання розповіді за сюжетними картинками, розвиваючих ігор, з допомогою переказу художнього твору. Дані уявлення значимі для даного дослідження, так як дають підставу конкретизувати психолого-педагогічні умови ігрової діяльності, при яких найбільш ефективно розвивається пізнавальний інтерес дошкільнят [27, с. 106].

У дошкільному дитинстві процес пізнання у дитини відбувається емоційно-практичним шляхом. Кожна дитина виступає в ролі дослідника, який з радістю і здивуванням відкриває для себе навколишній світ. Дошкільник прагне до активної діяльності, вихователь не повинен дати згаснути цьому прагненню, важливо сприяти його подальшому розвитку. Повна і різноманітна дитяча діяльність значуща для дитини, що відповідає його природі приведе до успішного розвитку, реалізації потенційних можливостей і перших творчих проявів.

У грі дитина «живе» і сліди цього життя глибше залишаються в ньому, ніж сліди дійсного життя.

У грі дитина вчиться підпорядковувати свою поведінку правилам гри, пізнає правила спілкування з людьми, розвиває свої розумові здібності і пізнавальні інтереси, які особливо важливі для успішного навчання в школі. Гра для дитини – це серйозне заняття [63, с. 81].

Педагоги-практики розробили принципи, зміст і методи розумового виховання дітей, що дозволяють підвищити навчальний ефект освіти, що по суті є дидактичною грою.

Використання дидактичної гри як засобу розвитку розумових здібностей дітей дошкільного віку сягає своїм корінням далеко в минуле. Так, традиція широкого використання дидактичних ігор з метою виховання і навчання дітей, що склалася в народній педагогіці, почала розвиватися в працях вчених і в практичній діяльності багатьох педагогів минулого. По суті в кожній педагогічній системі дошкільного виховання дидактичні гри займають особливе місце. Оцінюючи дидактичну гру та її роль в системі навчання, Н.А. Губанова писала: «Дидактичні ігри, ігрові завдання і прийоми дозволяють підвищити сприйнятливість дітей, урізноманітнюють навчальну діяльність дитини, вносять цікавість» [21, с. 90].

Дидактичні ігри спрямовані переважно на розвиток пізнавального процесу (уваги, пам'яті, мислення), викликають інтерес і сприяють усвідомленому і міцному засвоєнню матеріалу, розширенню кругозору, активізації розумової діяльності, є дієвим контролем знань. Для дітей старшого дошкільного віку це можливість розкрити творчий потенціал, розвинути ініціативу, самостійність і придбати навички спілкування. Без дидактичної гри важко захопити дошкільника в світ знань і моральних переживань, зробити його активним учасником і творцем заняття. «Ігрові моменти на занятті, – пише І.М. Толмачова, – виконують роль першого поштовху у формуванні пізнавального інтересу до науки і стимулу до отримання знань» [63, с. 81].

Дидактичні ігри називають навчальними іграми, бо вони відрізняються за освітнім змістом, освітньою діяльністю дітей, ігровою діяльністю та правилами, організацією і взаєминами дітей та займаної роллю вчителя.

Дидактичних ігор дуже багато і конкретної їх класифікації не має. Нерідко ігри порівнюють з їх змістом і виховними функціям. Існує така класифікація дидактичних ігор:

- сенсорні;
- словесні;
- ігри з ознайомлення з природою;
- по формуванню математичних уявлень.

Ігри з матеріалом:

- ігри з іграшками;
- настільно-друковані ігри;
- псевдосюжетні гри [67, с. 30].

Дана класифікація сприяє підкреслити їх спрямованість на навчання, пізнавальну діяльність дітей. Також відзначають типи дидактичних ігор по тому, як організовується робота з дітьми: гри - подорожі, ігри - доручення, ігри - припущення, ігри - загадки, гри - бесіди (ігри - діалоги).

Принципи, що лежать в основі ігор проводяться на заняттях:

- дидактичний матеріал (формулювання задач, наочність), повинен бути значущим. Даний принцип, допомагає дітям приймати завдання, поставлені перед ним як якусь гру, досягти хорошого результату, проявляти зацікавленість до даної роботи,
- колективність – згуртований дитячий колектив здатний вирішувати завдання будь-якої складності, знаходити шляхи вирішення;
- змагальність. Цей принцип ставить дитини або групу, в умови, при яких потрібно виконати всі швидко і якісно. Даного роду

діяльність дає можливість педагогу скорочувати час на завдання і домагатися оптимального результату.

Виходячи, з вище перерахованих принципів, виділимо вимоги для використання на заняттях дидактичних ігор:

1. Ігри бажано повинні бути знайомі дітям, це дозволить педагогу відібрати гри, які в більшій чи меншій мірі подобаються дітям;

2. Включати в гру елементи нового. Нав'язування гри дітям не прийнятно, діти повинні самі в неї включатися, а якщо дітям не подобається гра, запропонувати іншу;

3. Вихователь повинен бути налаштований емоційно на ту роботу, яку він виконує. Гра, на відміну від інших видів роботи, вимагає особливого стану від того, хто її проводить. Треба не тільки знати і вміти провести гру, та ще й грати в неї разом з дітьми;

4. Гра є одним із засобів діагностики. Діти, граючи, відкриваються з усіх боків і показують всі свої якості, як хороші, так і погані. Є необхідна умова при проведенні гри і правила поведінки, хто порушує правила гри або дисципліну. Так що перед проведенням самої гри обговорюються всі нюанси і вимоги, це може бути: бесіда, роз'яснювальна пауза, а найефективніше, коли діти самі роблять аналіз, що було зроблено правильно, а над чим ще потрібно працювати, що б в подальшому уникнути зауважень [58, с. 111].

При підборі дидактичних ігор необхідно пам'ятати про те, що вони повинні:

- сприяти повноцінному, всебічному розвитку психіки дітей, їх пізнавальних здібностей, мови, досвіду спілкування з однолітками і дорослими;
- прищеплювати інтерес до навчальних занять і досліджуваного матеріалу;
- формувати вміння і навички навчальної діяльності;
- допомогти дитині оволодіти вмінням аналізувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати.

Основні педагогічні можливості дидактичних ігор пов'язані з формуванням у дітей старшого дошкільного віку пізнавального інтересу та ціннісних відносин, розширенням, поглибленням і творчим застосуванням результатів попереднього навчання. високий мотиваційний потенціал дидактичних ігор забезпечує залученість дітей в процес діяльності. Перш ніж запропонувати гру дитині, вихователь знайомиться з інструкцією до неї. Не менш важливо продумати освітню мету гри, а також її виховні і розвиваючі можливості. Після цього він визначає час проведення гри на занятті відповідно до того, на якому етапі вона буде проведена. Потім встановлює, як будуть грати діти – індивідуально або в групі, а також спосіб перевірки результатів і підведення підсумків.

Виходячи з усього вищесказаного, дидактична гра повинна обов'язково мати свою певну структуру і включати в себе основні структурні компоненти. Основними структурними компонентами дидактичної гри є: ігровий задум, правила, ігрові дії, пізнавальний зміст або дидактичні завдання, обладнання та результат.

Ігровий задум – перший структурний компонент дидактичної гри, виражений, як правило, в її назві.

Кожна дидактична гра має правила, які визначають порядок дій і поведінку учнів в процесі заняття.

Істотною стороною дидактичної гри є ігрові дії, які регламентуються певними правилами, сприяють формуванню пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку, дають їм можливість проявити свої здібності, застосувати наявні знання, вміння і навички для досягнення поставлених цілей [64, с. 344].

Основою дидактичної гри, яка пронизує собою структурні компоненти, є пізнавальний зміст. Він полягає в засвоєнні тих знань і умінь, які застосовуються при вирішенні навчальної проблеми, поставленої на занятті.

Будь-яка дидактична гра має певний результат, який є фіналом, надає заняттю закінченість.

При організації дидактичної гри необхідно дотримуватися наступних умов:

1. Правила дидактичної гри повинні бути простими, точно сформульованими, а зміст пропонованого матеріалу – доступний розумінню дітей старшого дошкільного віку.

2. Дидактична гра повинна давати достатньо «їжі» для розумової діяльності дітей.

3. Дидактичний матеріал, який використовується під час дидактичної гри, повинен бути зручний у використанні, інакше дидактична гра не дасть належного ефекту.

4. При проведенні дидактичної гри пов'язаної зі змаганнями команд, повинен бути забезпечений контроль за її результатами з боку всього колективу дітей дошкільного віку або обраних осіб. Облік результатів змагання повинен бути відкритим, ясным і справедливим.

5. Кожна дитина повинна бути активним учасником в такій грі.

6. У процесі дидактичної гри діти дошкільного віку повинні грамотно проводити свої міркування, мова їх має бути правильною, чіткою, короткою.

7. Дидактичну гру потрібно закінчити тоді, коли буде отримано необхідний результат [54, с. 49].

При організації будь-якої дидактичної гри вихователю необхідно знати і її структуру і умови проведення.

Для створення ігрової атмосфери вихователю необхідно пам'ятати про деякі важливі моменти:

По - перше, виключити осуд і критику під час гри. Вихователю слід показати, що досягти мети можна різними, більш-менш продуктивними шляхами. Що не може бути «правильних» і «неправильних», «хороших» і «поганих» шляхів, а обстановка під час гри повинна бути доброзичливою і спокійною.

По - друге, вихователь повинен грати подвійну роль. З одного боку, досить часто безпосередньо вступати в гру разом з вихованцями, виконувати

свою роль, а з іншого боку, залишатися об'єктивним спостерігачем того, що відбувається, і нести відповідальність за розвиток процесу взаємодії.

Так само вихователь повинен визначати вибір ситуації яка розігрується та їх складність, орієнтуючись на вік дітей дошкільного віку, їх організаторські здібності і рівень пізнавальних можливостей. Необхідно підбирати не лишком трудомісткі ігри, які можна згодом використовувати систематично.

Урізноманітнюючи процес виховання і навчання, гри, таким чином, щоб спонукають дітей до активної діяльності. Вони допомагають зробити будь-який матеріал і діяльність більш захоплюючими, створюють радісний настрій, полегшують процес засвоєння знань.

Підбираючи ігри для обіймання, важливо врахувати складність і в той же час доступність дітям. При її організації потрібно спиратися на досвід і знання дітей, ставити перед ними конкретні завдання, чітко пояснювати правила, поступово ускладнюючи завдання [72, с. 131].

Важливо використовувати ігри, які не тільки розвивають психічні пізнавальні процеси (тобто сприяють розвитку уваги, пам'яті, уяви, сприйняття, мислення), а й формують соціокультурну компетенцію, картину предметного світу, що розвивають емоційно-естетичні переживання.

Правильне включення ігор в процес розвитку, допомагає скорегувати роботу по формуванню пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку, зробити її більш ефективною і продуктивною. Одна і та ж гра може бути використана на різних етапах занять, але слід тільки пам'ятати, що при всій привабливості та ефективності гри необхідно дотримуватися «почуття міри», інакше вони втомлять дітей і втратять свіжість емоційного впливу. Тільки з огляду на все вищевказане особливості використання дидактичних ігор, як засобів розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку формується активна навчально-пізнавальна діяльність.

Таким чином, аналіз інформації дозволяє нам зробити основоположні висновки про те, що старший дошкільний вік є періодом активного

формування фізичних і психічних якостей, в тому числі періодом активного формування пізнавального інтересу як застави успішного процесу навчання і розвитку в цілому [39].

Дидактична гра дає можливість дитині в живій, захоплюючій формі познайомитися з широким колом явищ навколишньої дійсності, активно відтворити їх в своїх діях, вона є одним з найбільш продуктивних засобів формування пізнавального інтересу, сприяє розумовому розвитку. Правильне включення ігор в процес розвитку, допомагає скорегувати роботу по формуванню пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку, зробити її більш ефективною.

Висновки до розділу 1

Пізнавальний інтерес – виборча спрямованість особистості на предмети і явища навколишньої дійсності, яка характеризується постійним прагненням дитини до пізнання, до нових, повнішим і глибоким знанням.

Основні характеристики пізнавального інтересу можна позначити наступним чином: він укладає в собі вольову спрямованість; є одним з найважливіших мотивів навчання; при правильній педагогічній і методичній організації діяльності, систематичної і цілеспрямованої виховної діяльності може стати стійкою рисою особистості дитини; виступає як могутній засіб навчання і розвитку.

Пізнавальний інтерес укладає в собі послідовні стадії свого розвитку: цікавість, допитливість, пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес.

Однією з оптимальних можливостей найбільш ефективного розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку є дидактична гра, так як вона має найважливіше значення в психічному і інтелектуальному розвитку старшого дошкільника. Гра є провідним видом діяльності на даному віковому етапі.

Гра як засіб розвитку пізнавальної активності дітей дошкільного віку сприяє:

- формування пізнавальних здібностей; отриманню нових знань їх узагальнення та закріплення; в процесі гри засвоюють суспільно вироблені засоби і способи розумової діяльності; в процесі дидактичних ігор багато складні явища діляться на прості і складні, поодинокі узагальнюються; отже, здійснюється аналітична і синтетична діяльність; деякі дидактичні ігри як ніби не вносять нічого нового в знання дітей, проте вони приносять велику користь тим, що вчать дітей застосовувати наявні знання в нових умовах;

- в процесі гри, дитина збагачує свій життєвий опит, формує розумові здібності (уміння порівнювати, збагачувати, групувати предмети і явища, що оточують його, висловлює свою точку зору, робить висновки).

РОЗДІЛ 2.

ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА РОБОТА З РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР

2.1.Визначення рівня сформованості пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку (констатувальний експеримент)

У першому розділі нами були розглянуті теоретичні основи розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку, уточнено розуміння ключових понять курсової роботи, виділені психолого-педагогічні умови формування пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор. Вищевикладені теоретичні положення не є вичерпними для реалізації цілей нашого дослідження, так як необхідне їх практичне підтвердження в умовах експериментальної роботи. Тому в даному параграфі ми розглянемо, як висунутий нами комплекс умов забезпечує можливості формування розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор.

Гіпотетично, ми припустили, що формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку буде проходити більш ефективно, якщо створити такі педагогічні умови:

- використовувати дидактичні ігри під час навчально-виховного процесу;
- створення просторового предметно-розвиваючого середовища, сприяє пізнавальному інтересу дітей дошкільного віку;
- створення розвитку самостійності дітей;
- взаємодія з батьками по створенню умов для пізнавального інтересу дошкільників в умовах сім'ї.

Експериментальна робота включала три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний. Ці етапи дослідження тісно взаємопов'язані

між собою, проте кожен із них має свою мету, зміст і відповідні результати (рис. 2.1.).

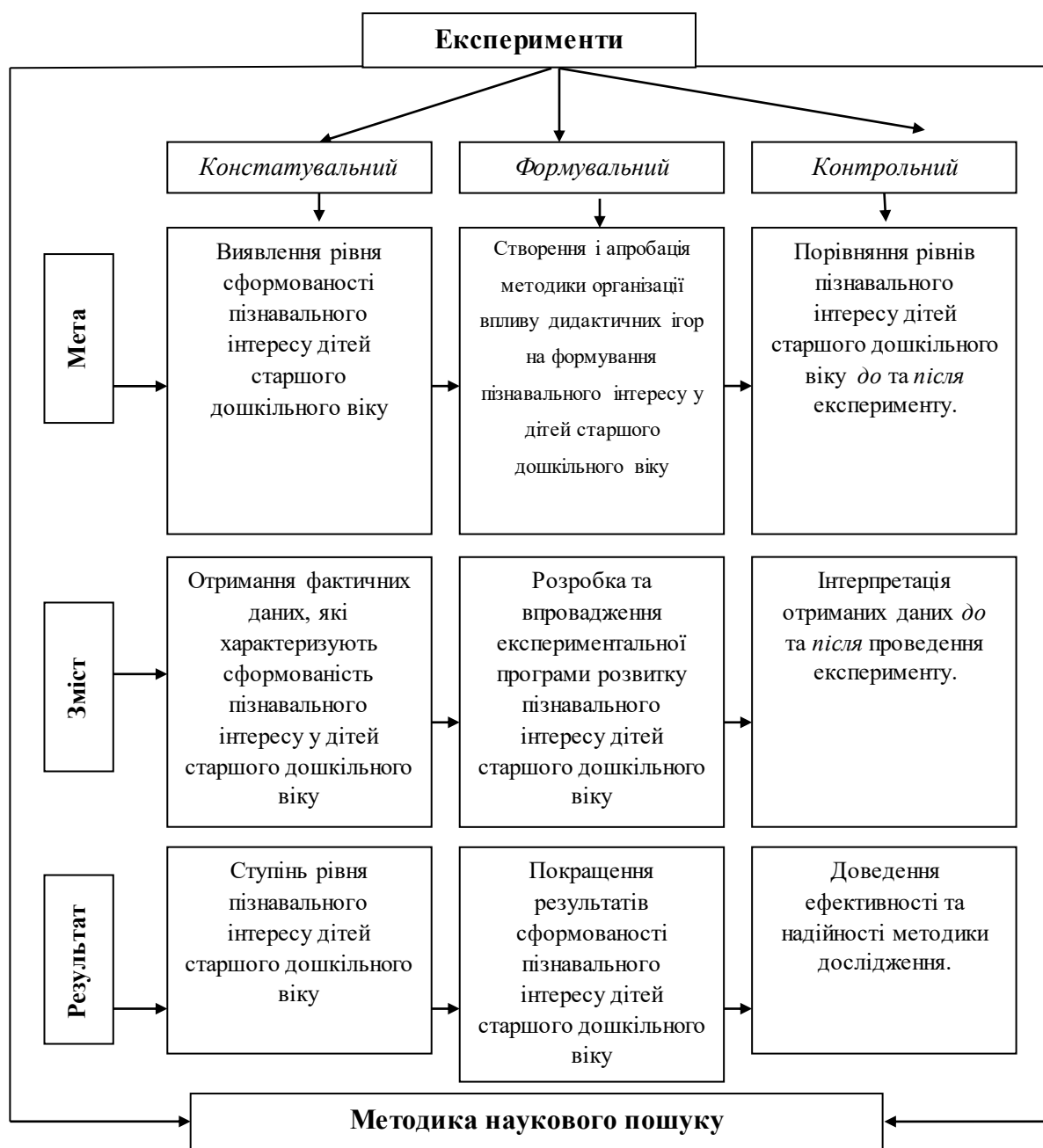

Рис. 3.1. Модель організації та проведення експериментальної частини дослідження

Констатувальний етап дослідження проводився з 6 по 11 січня 2020 р., мета якого – виявлення рівня сформованості пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку.

Формувальний етап експерименту (13 січня – 21 лютого 2020 р.) був спрямований на створення і апробацію методики організації впливу дидактичних ігор на формування пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку.

Контрольний етап (24 лютого – 6 березня 2020 р.) ставив своєю метою визначення ефективності експериментальної методики та фактичної зміни в рівні пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Педагогічний експеримент проводився на базі Комунального дошкільного навчального закладу «Ясла-садок № 49 «Ромашка» Маріупольської міської ради Донецької області».

У експерименті взяли участь 52 дитини старшого дошкільного віку (25 дітей увійшли до експериментальної групи (ЕГ) та 27 дітей до контрольної групи (КГ). Списки дітей представлені у *додатку А*.

Завдання констатувального експерименту:

1. Здійснити аналіз педагогічних умов ЗДО та особливостей роботи вихователів з формування пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку.
2. Вивчити педагогічні умови організації просторово-предметного середовища у старшій групі ЗДО.
3. Визначити критерії та рівні сформованості пізнавального інтересу у дітей.
4. З'ясувати місце дидактичних ігор, як дієвого методу у процесі формування пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку.
5. Вивчити особливості взаємодії дітей під час проведення заняття з використанням дидактичних ігор.

Виходячи з поставленої мети, нами була розроблена функціональна модель констатувального етапу дослідження (рис. 2.2).

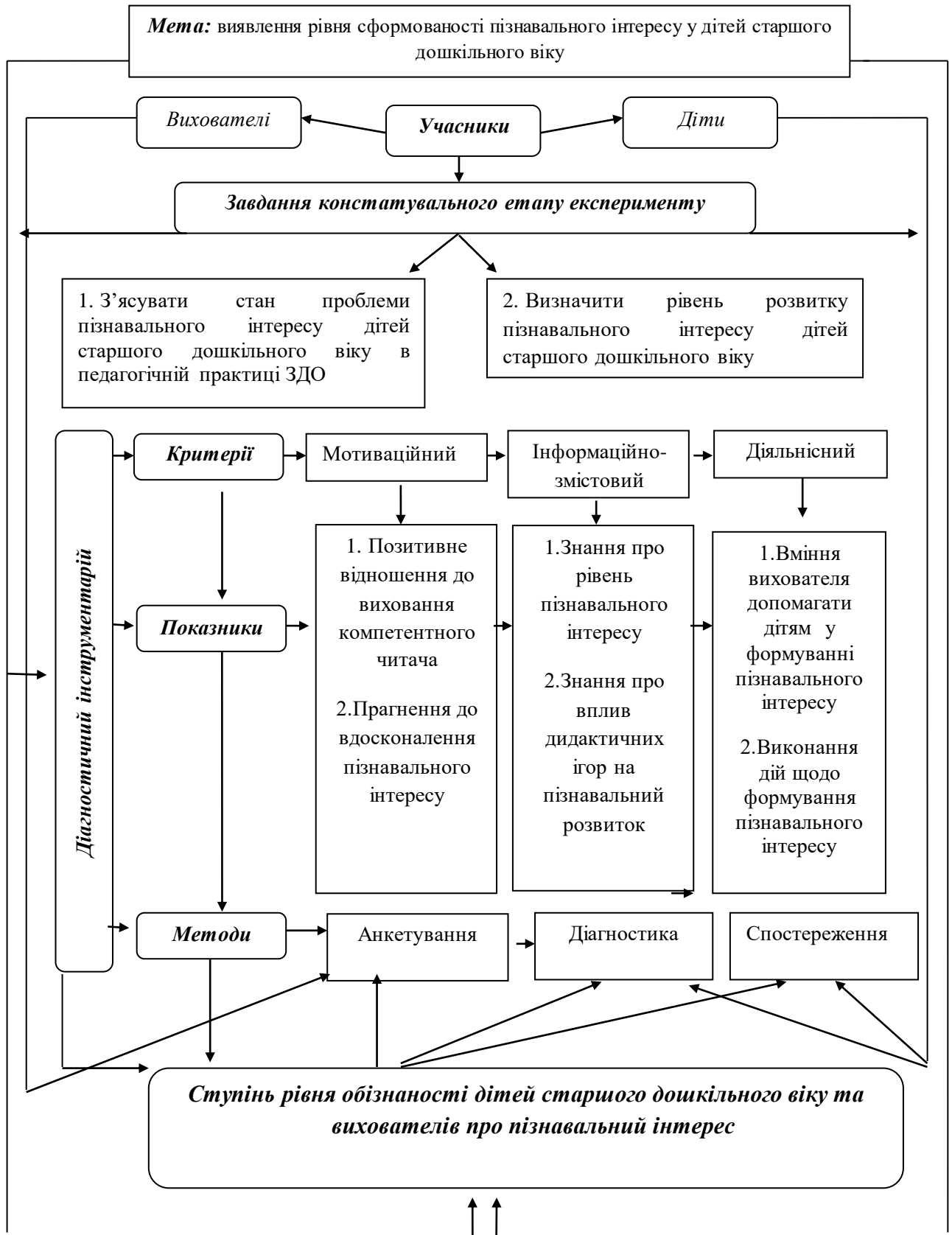

Рис. 2.2. Функціональна модель констатувального етапу дослідження

Основними *методами* констатувального експерименту були:

1. Анкетування вихователів;
2. Аналіз календарних планів освітньо-виховної роботи;
3. Аналіз просторово-предметного середовища;
4. Спостереження за спілкуванням вихователів з дітьми в повсякденному житті та під час проведення занять з розвитку пізнавального інтересу тощо.
5. Анкетування батьків.

Констатувальний експеримент включав два взаємопов'язані етапи:

– *перший етап* був спрямований на визначення рівня обізнаності вихователів з проблеми формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку;

– *другий етап* констатувального експерименту мав на меті визначення рівня сформованості пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку.

Перший етап дослідження почався з анкетування вихователів Комунального дошкільного навчального закладу «Ясла-садок № 49 «Ромашка» Маріупольської міської ради Донецької області».

Було проведено анкетування 10 вихователів. Отриманий фактичний матеріал дав підстави для визначення ставлення педагогів щодо формування пізнавального інтересу дітей, а також оцінювання реального стану формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор. Застосування методу анкетування дозволило визначити методи формування пізнавального інтересу, які застосовуються вихователями. Розроблена анкета містила 7 питань (*додаток Б*).

Так за результатами анкетування, було встановлено, що лише 8 вихователів (80%) правильно розуміють суть формування пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку. Один вихователь (10%) дав неоднозначну відповідь на запитання «Що Ви розумієте під формуванням пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку?» – вихователь дав таке пояснення, а саме:

«Формування пізнавального інтересу – це виховання у дітей допитливості та інтелектуальних здібностей». Інший вихователь (10%) трішки сплутав пізнавальний інтерес з пізнавальною активністю дітей. Вихователь вважає, що пізнавальний інтерес – це, перш за все, зміни якостей особистості, які відбуваються у дитини дошкільного віку в зв'язку з прагненням зрозуміти навколишню дійсність.

На питання, чи використовують вони у своїй практиці сучасні прийоми та методи, як засіб формування пізнавального інтересу, всі вихователі дали однозначну відповідь – так. Вихователі назвали такі методи та прийоми: «Парна мозкова атака», «Проектна діяльність», «Експерсії», «Ігри-експерименти», «Ігрова проблемна ситуація», «Презентації», «Експериментальна діяльність», «Казкотерапія» та ін. Однак 3 вихователі (30%) зазначили, що не завжди вдається застосовувати методи інформаційно-комунікаційних технологій у зв'язку з браком проекторів та мультимедійних дошок у дитячому садку.

Вихователі стверджують, що основними труднощами під час формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку є те, що більшість дітей дома віддають перевагу комп'ютерним іграм. Комп'ютерний світ привчає дитину до своїх правил – правила «виживання» в віртуальному світі, а не вводить в світ реальних відносин і смислів людської взаємодії. В реальному ж житті більшість дітей переважно грають лише у відомі їм ігри. Вихователі відзначають, що більшість дітей дошкільного віку граючи, не проявляють ініціативи, не фантазують, не придумують, не уявляють та ін. Вихователями відзначений недостатній рівень прояву зацікавленості, допитливості, інтересу до процесу пізнання, слабкість вольових зусиль і прояви активності в процесі діяльності, відсутність у дітей прагнення поділитися з іншими дітьми наявною інформацією, невміння доводити справу до кінця і частого використання допомоги з боку дорослого.

Як наслідок діти мають маленький словниковий запас, не можуть аналізувати та виражати власне ставлення до гри. Всі вихователі (100%) зазначили, що вони стикаються з такою проблемою – як незацікавленість дітей та їх байдужість.

На запитання «Чи використовуєте Ви дидактичні ігри для формування пізнавального інтересу?», всі вихователі відповіли – так. Вони назвали такі ігри: «Схоже – несхоже», «Що загадали», «Назви три предмети», «Кому що потрібно», «Знайти шлях до будиночка зайчика», «Шукаємо скарб», «Знайди помилку», «Знайди відмінності і схожість», «Фанти», «Чарівний квадрат», «Підбери за кольором», «Геометричне лото» тощо.

На запитання «Від чого залежить успішне формування пізнавального інтересу?» один вихователь зазначив: «... формування пізнавального інтересу дітей дошкільного віку – це спільна робота вихователя, сім'ї та дитини. Ми зі своєї сторони має робити заняття цікавими та пізнавальними, а вихованці – дотримуватися наших вимог».

Всі 10 вихователів (100%) зазначили, що вони б із задоволенням переглянули відкриті заняття у досвідчених вихователів та відвідали семінари-практикуми де розповідають про новітні методи та прийоми розвитку пізнавального інтересу.

Таким чином, з анкетних даних можемо зробити висновок, що вихователі не достатньо обізнані в питаннях формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку та деякі з них потребують додаткової консультації.

На другому етапі констатувального експерименту був проведений аналіз календарних планів вихователів, з метою вивчення змісту і особливостей планування вихователями роботи з розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

План аналізу :

- визначити, чи знайшла дана тема належне відображення у календарному плануванні вихователів;

- розглянути блок освітньо-виховної роботи;
- проаналізувати тему занять «Пізнавальний розвиток дітей старшого дошкільного віку засобами ігор».

У ході аналізу календарного планування було встановлено, що освітньо-виховний процес в групі ведеться згідно вимог програми для дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [51, с. 17]. В роботі з дітьми заняття з пізнавального розвитку посідають одне з чільних місць. Для формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку відбувається як під час занять та і під час ігрової діяльності.

Педагоги планують всі види ігрової діяльності рівномірно протягом всього освітнього періоду. При плануванні дидактичних ігор вказують етап гри, мету. На прогулянці планують не тільки рухливі ігри та спортивні вправи, а й ігри-експерименти «Вода на морозі», «Чи є повітря в предметах?», «Подуй на сніжинку», «Звільнення намистин з крижаного полону»; дидактичні: «Зимові види спорту», «Пори року», «Птахи», «Домашні тварини», «Що переплутав художник», «З якої казки», «Праця дорослих», «Що потрібно пожежному для роботи». А також сюжетно – рольові ігри «Салон краси», «Кондитер», «Будівельник», «Наше життя в дитячому саду». Крім обов'язкової пізнавальної дидактичної гри, майже щодня запланована дидактична гра за вибором дітей. В календарному плані є такі теми блоку «У світі предметів», «У світі людей», «Логіко-математичний розвиток».

На третьому етапі констатувального експерименту було доцільним здійснити аналіз предметно-просторової середовища, бо саме вона є складовою частиною розвиваючого середовища дошкільного дитинства. Насамперед, це «середовище проживання» дошкільника, тобто група, в якій він перебуває більшу частину часу, де можна реалізувати власні потреби та інтереси.

Цілісна модель побудови предметно-просторового середовища має включати: предметний зміст, його просторову організацію і зміну в часі,

відповідних нормативно-правовій базі для відбору обладнання, навчально-методичних та ігрових матеріалів.

Згідно Базового компонента дошкільної освіти предметно-просторове середовище повинно бути змістовно-насиченим – відповідати віковим можливостям дітей і змістом освітньої програми дошкільної освіти. Для цього групи ЗДО оснащуються матеріалами, обладнанням, інвентарем, які забезпечують різні види дитячої діяльності. Щоб стимулювати ігрову, рухову, пізнавальну та дослідницьку активність вихованців, треба регулярно міняти ігровий матеріал, вносити в предметно-просторове середовище групи нові предмети

Так було встановлено, що предметно-просторове розвиваюче середовище в групі організовано з урахуванням усіх вимог, де чітко простежуються всі п'ять освітніх областей:

- 1) соціально-комунікативна,
- 2) пізнавальна,
- 3) мовна,
- 4) художньо-естетична,
- 5) фізична.

Пізнавальний розвиток у старшій групі передбачає і самостійні дослідження дітей. Так у старших групах Комунального дошкільного навчального закладу «Ясла-садок № 49 «Ромашка» Маріупольської міської ради Донецької області» обладнано кілька зон. Наприклад, під час констатувального етапу експерименту було розкладено матеріал про холодному пори року в доступних дітям місцях. Це були книги, картки, тематичні ігри. Протягом року матеріал змінюється, щоб діти щоразу отримували нову порцію ідей для роздумів. У процесі вивчення наданого матеріалу діти старшого дошкільного віку досліджують навколишній світ.

Вихователям старших дошкільних груп було організовано в своїх групах куточки «Граї, думай, роби», де зібрані різноманітні ігри, завдання, книги, що стимулюють розвиток пізнавального інтересу і активності дітей.

Такий куточок за словами вихователів є постійним, регулярно поповнюватися новими іграми. У створенні та поповненні куточка разом з вихователями беруть участь діти та їх батьки.

Четвертий етап – це спостереження за спілкуванням вихователів з дітьми в грі, під час формування пізнавального інтересу (процесуальний критерій.) Була використана методика Н.А. Бернштейна «Послідовні картинки».

Мета: визначити здатність до логічного мислення, узагальнення, вмінню розуміти зв'язок подій і будувати послідовні умовиводи.

Матеріал: сюжетні картинки (від 3 до 6), на яких зображені етапи якої-небудь події (*додаток В*).

Проведення обстеження: дитині пропонується подивитися на картинки і розкласти їх так, щоб вийшла зв'язана розповідь. Якщо дитина не може відразу визначити зміст ситуації, їй можна допомогти навідними питаннями: «Хто (або що) тут зображено?», «Що вони роблять?» та ін.

Спостерігаючи за спілкуванням вихователя з дітьми можна зазначити, що спілкування вихователя з дітьми здійснювалось на професійних засадах. У своєму мовленні вихователь використовує все розмаїття мовних засобів, способів розв'язання різноманітних комунікативних завдань. Виявляючи безпосередній інтерес до дитини, щиро розмовляючи з нею, вихователь цим самим заохочує її поділитися своїми думками, враженнями і переживаннями. Тепле, чуйне ставлення вихователя до кожної дитини зближує і дітей між собою, сприяє тому, що вони бачать у вихователі свого дорослого друга, радника.

Мова вихователя під час заняття була чіткою, лаконічною, виразною. Вихователь точно і вміло формулює завдання, які повинні виконати діти.

Грамотно використовує терміни. Вихователь висловлює свої думки логічно, послідовно, зв'язно. У розмовах з дітьми старшого дошкільного віку вихователь більше уваги приділяє якості відповідей дітей: він вчить їх

відповідати як в стислій, так і в розгорнутій формі, не відхиляючись від змісту запитання, спрямовуючи відповіді дітей допоміжними запитаннями.

На п'ятому етапі, для виявлення ступеня участі батьків у розвитку пізнавального інтересу у дітей їм була запропонована анкета (додаток Г).

Так за результатами анкетування було встановлено, що 5 дітей ЕГ (20%) та 6 дітей КГ (22%) мають високий рівень пізнавального інтересу, 14 дітей ЕГ (56%) та 18 дітей КГ (67%) мають середній рівень пізнавального інтересу і 6 дітей старшого дошкільного віку ЕГ (24%) та 3 дитини КГ (11%) мають низький рівень пізнавального інтересу. Ці результати представимо у вигляді гістограми (див. рис. 2.3).

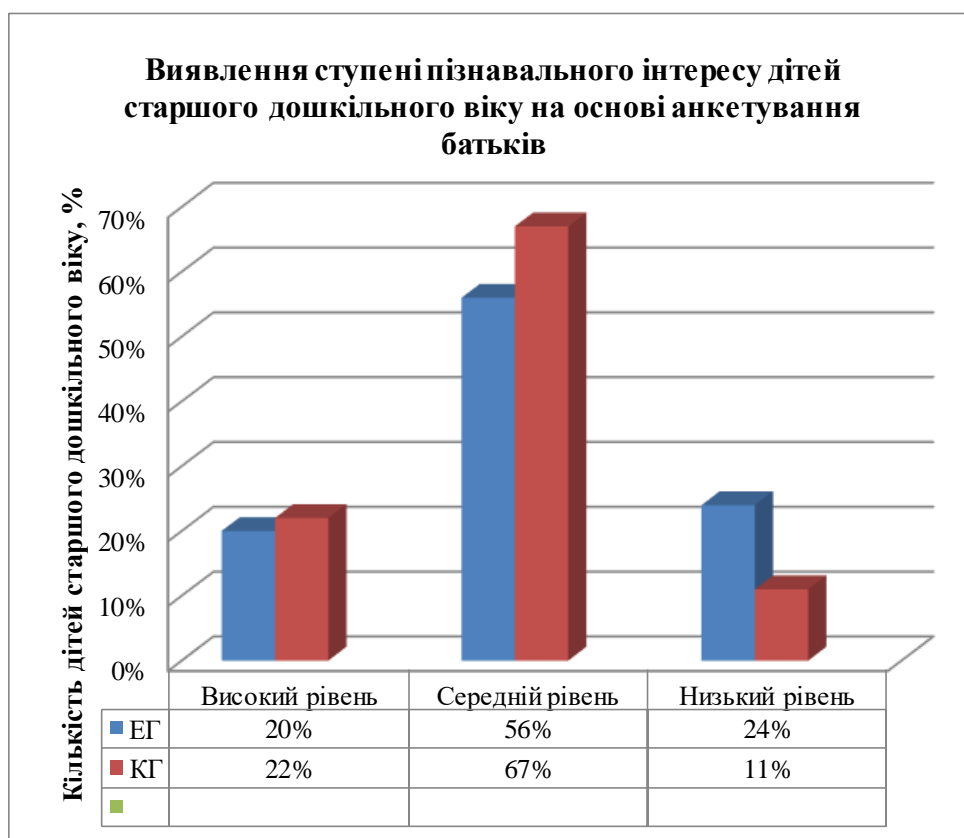

Рис. 2.3. Результати анкетування батьків на виявлення ступені розвитку пізнавального інтересу їх дітей

На останньому етапі було проведено діагностування рівня розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Для визначення рівня сформованості пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку були використані *критерії визначення сформованості пізнавального інтересу*, виділені Г.І. Щукіною [77, с. 83]:

- 1) інтелектуальний компонент – наявність пізнавальних питань, спрямованість до досліджуваного об'єкта;
- 2) емоційно-вольовий компонент – створення ситуацій радості і успіху, емоційна залученості дитини у діяльність, цілеспрямованість діяльності, її завершеність;
- 3) процесуальний компонент – дослідницький підхід у вирішенні розумових і пошукових задач; прагнення знайти нестандартний спосіб рішення пошукового завдання.

На основі виділених критеріїв, а також для аналітичної обробки результатів дослідження і отримання кількісних показників були виділені *три рівня сформованості пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку: низький, середній і високий*.

Низький рівень – діти не проявляють ініціативності та самостійності в процесі виконання завдань, втрачають до них інтерес при труднощах і виявляють негативні емоції (прикрість, роздратування), не ставлять пізнавальних питань; потребують поетапного поясненні умов виконання завдання, показу способу використання тієї чи іншої готової моделі, в допомоги дорослого.

Середній рівень – велика ступінь самостійності дітей старшого дошкільного віку у прийнятті завдання і пошуку способу його виконання. Зазнаючи труднощів у рішенні завдання, діти не втрачають емоційного ставлення до них, а звертаються за допомогою до вихователя, задають питання для уточнення умов її виконання та отримавши підказку, виконують завдання до кінця, що свідчить про інтерес дитини до даної діяльності і про бажання шукати шляхи вирішення завдання, але разом з дорослим.

Високий рівень – прояв ініціативності, самостійності, інтересу і бажання вирішувати пізнавальні завдання. Що стосується труднощів діти не

відволікаються, виявляють завзятість і наполегливість в досягненні результату, яке приносить їм задоволення, радість і гордість за досягнення.

1. Для виявлення інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку була використана методика «Нісенітниці» (Р.С. Немов) [48, с. 78].

Мета: визначити рівень сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу. Визначити вміння дитини міркувати логічно і граматично, правильно висловлювати свою думку.

Проведення методики: спочатку дитині показують картинку (додаток Д). У ній є кілька безглузвих ситуацій з тваринами. Під час розглядання картинки дитина отримує інструкцію: «Уважно подивися на цю картинку і скажи, чи всі тут знаходяться на своєму місці і правильно намальовані. Якщо що-небудь тобі здається не так, не на місці або неправильно намальовано, вкажи на це і поясни, чому це не так. Далі ти повинен будеш сказати, як насправді має бути».

Примітка. Обидві частини інструкції виконуються послідовно. Спочатку дитина просто називає все нісенітниці і вказує їх на картинці, а потім пояснює, як насправді має бути.

Час експозиції картинки і виконання завдання обмежена трьома хвилинами. За цей час дитина старшого дошкільного віку повинна помітити якомога більше безглузвих ситуацій і пояснити, що не так, чому не так і як насправді має бути.

Аналіз результатів:

8 - 10 балів (високий рівень розвитку) – дитина помітила і відзначила всі наявні нісенітниці, але від 1 до 3 не змогла до кінця пояснити або сказати, як повинно бути.

4 - 7 балів (середній рівень розвитку) – зауважила все нісенітниці, які не встигла пояснити 5 - 7 нісенітниць.

0 - 3 бали (низький рівень розвитку) – не встигла помітити 1 - 4 наявні на зображенні нісенітниць, до пояснення справа не дійшла.

Аналіз результатів за методикою «Нісенітниця» представлений в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1

Рівень інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей експериментальної та контрольної груп за методикою Р.С. Немова «Нісенітниця»

Рівні	ЕГ		КГ	
	Кіл-ть дітей	%	Кіл-ть дітей	%
Високий	3	12	4	15
Середній	15	60	20	74
Низький	7	28	3	11

Узагальнені дані представлені нижче (рис. 2.4).

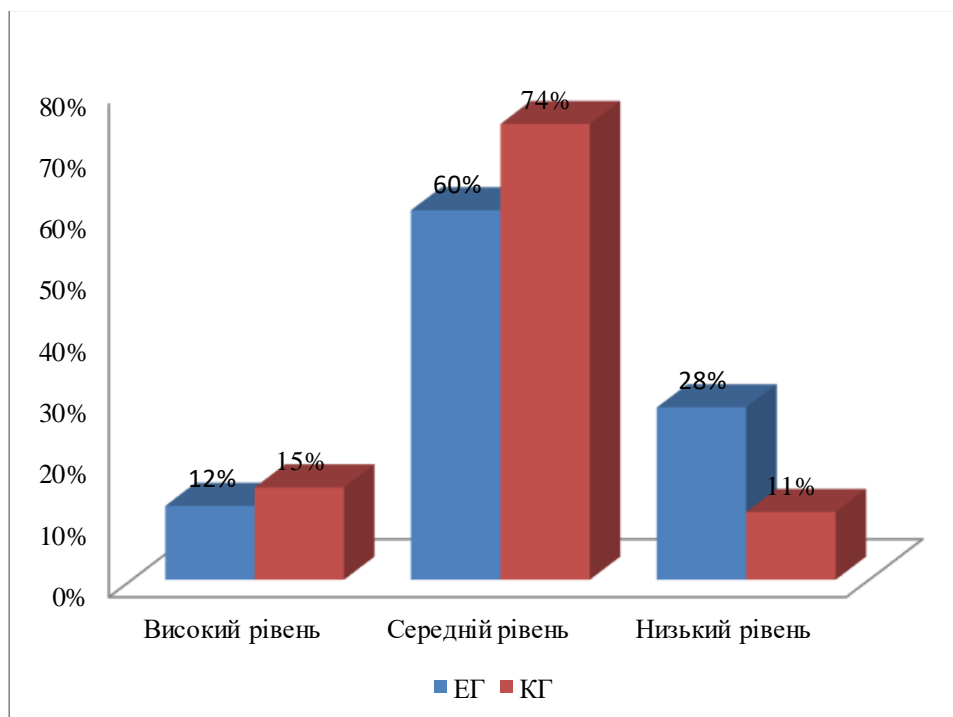

Рис. 2.4. Результати дослідження інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ за методикою Р.С. Немова «Нісенітниця».

Так за результатами методики Р.С. Немова «Нісенітниці» було встановлено, що у більшості дітей старшого дошкільного віку як ЕГ так і КГ переважає середній рівень інтелектуальної складової пізнавального інтересу. Діти знаходять все нісенітниці на зображенні, але за заданий час не встигають пояснити 3-6 наявних на ній нісенітниць. У 7 дітей ЕГ та 4 дітей КГ спостерігається низький рівень інтелектуальної складової пізнавального інтересу. Діти цієї групи зауважили 3-4 нісенітниці, але пояснити не змогли, що свідчить про невміння дитини міркувати логічно. Високий рівень інтелектуальної складової пізнавального інтересу спостерігається лише у 3 дітей ЕГ та 4 дітей КГ. Ці діти повністю справились із завданням. Узагальнені дані представлені нижче (рис. 2.4).

2. Для виявлення емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку була застосована методика «Шифровка» (Д. Векслер) [70, с. 112].

Методика проведення: на аркуші, з яким буде працювати дитина, зображені фігури, розташовані в декілька рядів. Над фігурами намальований ключ – набір фігур, всередині яких зображені додаткові елементи. Ми пропонували звернути увагу дітям на «ключ» і відтворити його на п'яти перших фігурах. Після цього попросили дітей продовжити виконати завдання в швидкому темпі. Загальний час виконання завдання фіксоване і становить 2 хвилини. Час засікається відразу після переходу випробуваного до 6 фігури. Якщо для пояснення інструкції знадобилося більше ніж 5 фігур, вони так само не враховуються при оцінці результатів. Лист з фігурами представлений в додатку Е.

Оцінка результатів: за кожну правильно заповнену фігуру випробуваний отримує 1 бал. Для дітей 5-6 років нормою є 35 балів.

При спостереженні ми враховували прояв позитивних емоцій у процесі діяльності, зовнішній вираз позитивних емоцій і сила їх проявлення (радість, захоплення): низький стан оцінювався в 1 бал, середній прояв – 2 бали, високий прояв – 3 бали.

Результати цієї діагностики представлені у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Рівень емоційно-вольової складової пізнавального інтересу дітей експериментальної та контрольної груп за методикою «Шифровка» (Д. Векслер)

Рівні	ЕГ		КГ	
	Кіл-ть дітей	%	Кіл-ть дітей	%
Високий	2	8	3	11
Середній	14	56	17	63
Низький	9	36	7	26

В результаті проведеної роботи було встановлено, що з 25 випробовуваних дітей ЕГ лише 2 дитини (8%) та з 27 випробовуваних ЕГ 3 дитини (11%) мають високий рівень емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу. Що стосується труднощів діти не відволікалися, виявляли завзятість і наполегливість в досягненні результату, яке приносить їм задоволення, радість і гордість за досягнення; 14 дітей ЕГ (56%) та 17 дітей КГ (63%) показали середній рівень. Ці діти відчували труднощі в рішенні пізнавальних завдань, але не втрачали емоційного ставлення до них. Діти обох груп зверталися за допомогою до вихователів, задавали питання для уточнення умов її виконання та отримавши підказку, виконували завдання до кінця, що свідчить про активність дитини в даній діяльності і про бажання шукати шляхи вирішення завдання, але разом з дорослим. 9 дітей старшого дошкільного віку ЕГ (36%) та 7 дітей КГ (26%) з усіх учасників експерименту показали низький рівень емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу. Ці діти не проявляють ініціативності та самостійності в процесі виконання завдань, втрачають до них інтерес при труднощах і виявляли негативні емоції (прикрість, роздратування), не

ставлять пізнавальних питань; потребують поетапне поясненні умов виконання завдання, показу способу використання тієї чи іншої готової моделі.

3. *Виявлення процесуального компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку відбувалося за методикою Савенкова А.І. «Я дослідник» (додаток Ж) [53, с. 27].*

Робота проводилася індивідуально в різні дні. Ступінь самостійності дитини на етапах проведення дослідження оцінювалася за результатами спостереження за діяльністю дітей в процесі здійснення даної діяльності. Для кількісної обробки матеріалів була використана 3-бальна система.

В процесі виконання завдань використовувалися деякі види стимулювання діяльності дітей: заохочення – похвалу, схвалення; допомога вихователя.

Діагностика була проведена в експериментальній і контрольній групах і отримані наступні результати (рис. 2.5).

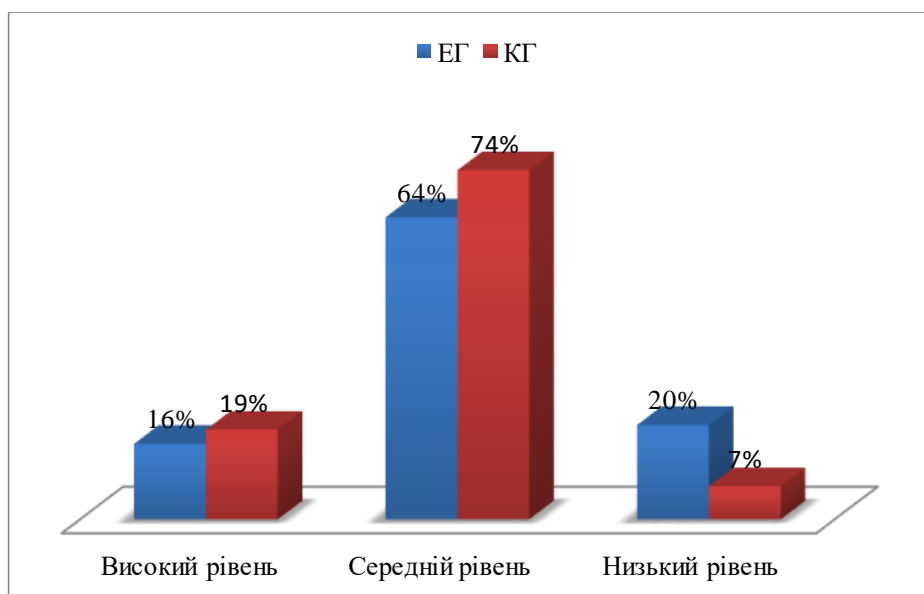

Рис. 2.5. Результати дослідження процесуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ за методикою Савенкова А.І. «Я дослідник»

Дослідники відзначають, що не всі дослідницькі вміння освоюються дітьми рівномірно і в рівній мірі. Результати діагностики показали, що різні дослідницькі вміння сформовані на різному рівні.

Більшою мірою у дітей експериментальної групи сформовані вміння: бачити проблему, проводити експерименти, а також високий рівень досягнутий в самостійності висунутих гіпотез. Отримані результати пов'язуємо з тим, що до старшого дошкільного віку, діти вже проводили досліди та експерименти. Деяким дітям в діагностичному завданні було складно успішно класифікувати картинки за змістом в групі і дати їм назви.

У дітей контрольної групи в більшій мірі освоєні такі вміння як: задавати питання, висувати гіпотези, а також уміння спостерігати і порівнювати і самостійність висунення гіпотез. В даному випадку ми можемо спостерігати, що освітня робота в КГ та ЕГ ведеться з ухилом на певні вміння, такі як «висунення гіпотез» і різні їх прояви. Такі результати можуть бути пов'язані з тим, що педагоги і діти активно обговорюють майбутній експеримент, його хід, промовляють гіпотези, але самі експерименти проводить педагог.

Отже, в меншій мірі діти освоїли вміння проводити експерименти та робити висновки. Нездатність зробити висновки після проведеного експерименту закономірна в тому випадку, якщо у дітей недостатньо досвіду в проведенні самих експериментів.

Кількісна характеристика результатів констатувального етапу дослідження:

Експериментальна група – високий рівень 16%. Контрольна група – високий рівень – 19%. Ці діти володіють практично всіма вміннями на рівні самостійності і усвідомленості, потребують тільки в окремих підказках або навідних питаннях. Вони без підказок і навідних запитань дорослого бачать і приймають проблему, самостійно роблять спроби до її вирішення, співвідносять розмір вікна і шматочка тканини, проводять експеримент

декількома способами – міркування, порівняння, досвід, помічають, правильно підбирали предмети для виміри довжини піаніно. Такий рівень розвитку умінь може бути обумовлений тим, що діти старшого дошкільного віку мають умови для активного застосування даних умінь і поза дитячого саду, тим самим підвищуючи свій досвід ведення дослідно-експериментальної діяльності.

Середній рівень показали 64% дітей ЕГ та 74% дітей КГ. Дані діти приступають до вирішення проблеми після того, як вихователь наводить питання, роблять 1-2 помилки при визначенні кому з звірів потрібно купити тканину на штори, формулюють не більше 1-2 питань по пропонованим картинкам, частково правильно вказують, якими предметами виміряти довжину піаніно, не завжди застосовують міркування при проведенні експерименту, за допомогою дорослого здатні зробити висновок про довжині стрічок та ін. Такий результат пов'язуємо з тим, що не всі дослідницькі вміння можуть бути освоєні досконало в дошкільному віці. Це означає, що дітям доступна для освоєння велика частина дослідницьких умінь і доцільна робота по їх розвитку і вдосконаленню.

Низький рівень показали 20% дітей ЕГ та 7% дітей КГ. У першому завданні ніхто правильно не визначив, кому з звірів підійде тканина. Ці діти не приступають до вирішення проблеми без додаткових підказок дорослого, не роблять висновок про проведений експерименті і не бачать відповідності / невідповідності отриманого результату гіпотезі. Головні труднощі дітей старшого дошкільного віку цього рівня полягали в тому, що не у всіх був сформований стійкий рівень дослідницьких умінь. Навіть беручи поставлене завдання або бачачи проблему самостійно, вони проявляли малу активність в пошуку рішення, здійснювали його за допомогою вихователя; важко давалося побудови гіпотез; міркування з приводу перспектив своєї діяльності.

Виходячи з результатів констатувального експерименту можна зробити висновок, що більшість дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ мають середній рівень розвитку пізнавального інтересу, це свідчить про необхідність пошуку та розробки більш ефективних шляхів розвитку пізнавального інтересу і активності, а саме використання дидактичних ігор як засобу роботи з даного напрямку.

2.2. Експериментальна перевірка ефективності педагогічних умов розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри

Пошук шляхів і організація роботи з розвитку пізнавального інтересу дітей даної вікової групи, розвиток їх вольових устремлінь і мотивів, підвищення інтелектуальних можливостей в цілому, є справою великої соціальної значущості. Тому в якості засобу роботи нами були запропоновані і використані дидактичні ігри.

Гіпотетично, ми припустили, що формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку буде проходити більш ефективно, якщо створити такі педагогічні умови:

- використання дидактичних ігор буде сприяти розвитку інтелектуального, емоційно-вольового та процесуального компоненту пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку;
- створення просторового предметно-розвиваючого середовища, сприяє підвищенню рівня пізнавального інтересу дітей;

Реалізація психолого-педагогічних умов щодо розвитку пізнавального інтересу проводилася на формувальному етапі експерименту.

Мета формувального етапу дослідження – це створення і апробація методики організації впливу дидактичних ігор на формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

В експерименті приймали участь діти старшого дошкільного віку Комунального дошкільного навчального закладу «Ясла-садок №49 «Ромашка» Маріупольської міської ради Донецької області». Після діагностичного обстеження за показниками були визначені дві вікові групи дітей для проведення формувального етапу дослідження: експериментальна – І старша група (25 дітей) , в якій були нижче показники, ніж у контрольній (II старша група – 27 дітей).

У експериментальній групі навчання проводилося за спеціально розробленою програмою. Контрольна ж група працювала за традиційною методикою та діючою чинною освітньою програмою.

Для розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку, на формувальному етапі були використані наступні методи та прийоми:

1. Словесні: питання, які спонукають до розумової діяльності, вказівка, пояснення, педагогічна оцінка (заохочення, осуд, схвалення; похвала, роз'яснення);
2. Наочні: оснащення процесу навчання ілюстративним матеріалом, показ способу дій, показ зразка;
3. Практичні: введення елементів змагання, створення проблемної ситуації, вправи, тренування, залучення дітей до проведення дидактичних ігор.

Основною формою реалізації роботи з розвитку пізнавального інтересу були: групова робота, індивідуальна (проводились з одним учнем, або групою учнів 2-5 чоловік) та самостійна діяльність.

Методичні рекомендації проведення ігор:

1. Ігри повинні захоплювати дітей процесом, необхідно залишати в грі тільки те, що її відрізняло б від занять і дидактичних вправ. Правила повинні бути чіткими, цікавими, змушують дітей думати, міркувати, робити свої якісь умовиводи. Невід'ємна частина ігрових елементів – це жеребкування, змова, лічилка, розігрування фантів, змагання.

2. Педагог повинен створити всі необхідні умови для розумової і рухової активності дітей. Озвучувати правила педагог повинен чітко, що за чим йде. У дидактичній грі педагог повинен продумати кожен елемент гри, для того щоб всі діти включаючи в її процес.

3. У дидактичній грі вихователь йти за принципом «від простого до складного».

4. Обов'язкова умова для гри: використання наочного матеріалу (альбоми, фотографії, макети, природний матеріал та ін.), також вихователь може залучити самих дітей до виготовлення наочного матеріалу або давати завдання додому, де вже спільно з батьками дитина працює.

5. При проведенні дидактичних ігор педагог повинен використовувати різні прийоми і методи, для того щоб привернути увагу групи.

6. Педагог включається в гру разом з дітьми, будучи одночасно і учасником, і керівником гри.

Форма організації занять:

- частота занять – 2 рази на тиждень
- кожне заняття складається з певного алгоритму;
- тривалість заняття не більше 20 хвилин;
- середня кількість дітей в групі 5-7 чоловік.

Алгоритм заняття:

1. Привітання;
2. Розминка;
3. Завдання на розвиток певного пізнавального процесу;
4. Рефлексія;
5. Прощання: заохочення активності дітей.

Заняття проводилися з 13 січня по 21 лютого 2020 року. Комплекс розрахований на 6 тижнів, всього 12 занять. Більш докладний тематичний план занять представлений в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3.

Тематичне планування апробації програми розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри

Тиждень	Найменування форм роботи, ігор, вправ	Мета заняття
1 тиждень (13.01-17.01)	Заняття № 1 1.Привітання 2.Розминка «Чим грають хлопчики, чим грають дівчатка» 3. Дидактичні ігри: «Задумай число», «Підбери відповідне обличчя».	– формування у дітей уміння усвідомлювати власні почуття, відчуття, розвивати почуття довіри до інших дітей; – розвиток пізнавального інтересу, уяви, фантазії;
	Заняття № 2 1. Привітання 2.Бесіда з дітьми «Чарівні засоби розуміння» 3. Дидактичні ігри: «Ромашка з настроєм», «Обчислювальні машини».	- розвиток уяви, емоційно-вольової сфери; - розвиток виразності мовлення; - зближення групи дітей; - розвиток математичних здібностей.
2 тиждень (20.01-24.01)	Заняття № 3 1. Привітання 2. Малювання «Я за своїм улюбленим заняттям»	- розвиток інтелектуальної сфери; - формування процесуального компоненту.

Продовження таблиці 2.3.

	3. Дидактичні ігри: «Кубик емоцій», «Склади табличку».	розвиток уяви, емоційно-вольової сфери.
	Заняття № 2 1. Привітання 2.Бесіда з дітьми «Дослідна робота в дитячому садку»; 3. Дидактичні ігри: «Чорний ящик», «Що зайве?».	- розвиток дослідницьких умінь; - розвиток уваги; - розвиток довільності, уяви
3 тиждень (27.01-31.01)	Заняття № 5 1. Привітання 2.Історія «Сонячний промінчик і Колючка » 3.Малювання з історії про колючку 4. Дидактична гра: «Хто перший назве, якої іграшки не стало?».	- розвиток уяви - сприяти розвитку усвідомленого ставлення до норм поведінки. - розвиток пізнавального інтересу.
	Заняття № 6 1. Привітання 2. Бесіда «Мої емоції» 3. Дидактичні ігри: «Чарівні картинки», «Магазин»	- розвиток вольової сфери; - формування дослідницьких умінь

Продовження таблиці 2.3.

4 тиждень (03.02-07.02)	Заняття № 7 1. Привітання 2.Виготовлення поробок 3. Дидактичні ігри: «Вгадай настрої», «Склади цифру»,	- розвиток здатності визначати емоційний стан по схематичним зображенням і об'єднувати різні зображення єдиним сюжетом.
	Заняття № 7 1. Привітання 2. Бесіда «Моя улюблена книга» 3. Дидактичні ігри: «Будь уважний», «Рада Мудреців»	- розвиток уяви; - виразності рухів; - розвиток пам'яті; - концентрація уваги.
5 тиждень (10.02-14.02)	Заняття № 9 1. Привітання 2. Гра у шахи 3. Дидактичні ігри: », «Що нас радує, засмучує, дивує», «Сюжетні картинки»,	- розвиток інтелекту; - розвиток довільності, уяви; - розвиток вміння висловлювати свої емоції.
	Заняття № 10 1. Привітання 2. Дидактичні ігри: «Чудо-книга», «Доміно».	- розвиток інтелектуальних здібностей; - формування пізнавальної активності.

Продовження таблиці 2.3

6 тиждень (17.02-21.02)	Заняття № 11 1. Привітання 2. Конкурс рисунків «Емоції друзів» 3. Дидактичні ігри: «Дорисуй портрет», «Чарівні картинки»	- розвиток інтелекту; - розвиток довільності, уяви; - формування процесуального компоненту.
	Заняття № 12 1. Привітання 2. Бесіда: «Я все зможу» 3. Дидактичні ігри: «Метелик», «Я дослідник»	-розвиток уяви, емоційно-вольової сфери; - розвиток виразності мовлення; - розвиток пізнавального інтересу.

Форми і методи контролю:

- відгуки батьків та педагогів;
- діагностика пізнавального інтересу дітей ЕГ.

Внесення і підбір дидактичних ігор в рамках використання в нашій розвиваючої програмі передбачає:

- 1) Можливість використання через гру виховних задач, висунутих програмою на кожен конкретний проміжок навчального року;
- 2) Різні типи ігор забезпечують різнобічну діяльність і задовольняють інтереси дітей;
- 3) Облік рівня розвитку дітей групи: ступінь складності дидактичних завдань і ігрових дій, правил, які дозволили б діяти самостійно, виконуючи на основі отриманих правил самоконтроль і взаємоконтроль під час гри [65, с. 49].

Очікувані результати: у дітей старшого дошкільного віку підвищиться рівень пізнавального інтересу, також діти придбають пізнавальні навички: здатність класифікувати, узагальнювати і виділяти суттєві ознаки об'єктів.

Під час дослідження було встановлено, що основою пізнавального інтересу є інтелектуальна, емоційно-вольова та процесуальна складові. У зв'язку з чим були підібрані відповідні дидактичні ігри.

Перша група ігор була спрямована на розвиток інтелектуальної сфери. Під час формувального етапу експерименту дітям старшого дошкільного віку були запропоновані такі дидактичні ігри, як: «Задумай число», «Число як тебе звуть?», «Склади табличку», «Хто швидше збере блоки?», «Що зайве?», «Магазин», «Склади цифру», «Хто перший назве, якої іграшки не стало?», та інші. Дітям особливо сподобалась гра «Доміно». Під час гри експериментатор розкладав перед дітьми картки доміно. Усі разом розбирали, що зображено на картках. Діти називали всі картинки і за допомогою експериментатора знаходили «хитрі картинки» – схеми, які підходять для кожної групи картинок (звірі, люди, квіти, дерева та ін.) [73, с. 15]. Процес гри див. у *додатку 3*.

Так, проведені дидактичні ігри та вправи сприяли інтелектуальному розвитку дітей, розвивали увагу, пам'ять, мову, уяву, логічне мислення дітей.

Друга група дидактичних ігор була спрямована на розвиток емоційно-вольової сфери. Нами було розроблено наступні ігри для розвитку емоційної сфери: «Підбери відповідне обличчя», «Ромашка з настроєм», Кубик емоцій, «Збери маску», «Вгадай настрої», «Поїзд настроїв», «Що нас радує, засмучує, дивує», «Сюжетні картинки», «Мешканці чарівного будиночка», «Дорисуй портрет», «Чарівні картинки», для розвитку вольової сфери: «Будь уважний», «Метелик» та ін. Ці ігри дозволили дітям старшого дошкільного віку виражати власний емоційний стан мімікою, інтонацією; розпізнавати свій внутрішній емоційний стан і емоційний стан дорослих і однолітків; активно реагувати на емоції інших [61, с. 56]. Процес гри див. у *додатку К*.

До третьої групи увійшли ігри спрямовані на розвиток процесуальної сфери. Такі ігри, як: «Обчислювальні машини», «Чорний ящик», «Клуб Знавців», «Рада Мудреців», шахи, лабіринти, «Чудо-книга», стали трампліном активізації процесуальної сфери дітей [34, с. 42]. Процес гри див. у додатку Л.

Отже під час формувального етапу експерименту була розроблена і апробована програма формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичних ігор. Досвід роботи за цією системою показали позитивні результати. В результаті проведеної роботи ми з'ясували, що у більшості дітей старшого дошкільного віку з експериментальної групи на етапі контрольного експерименту рівень розвитку пізнавальних інтересів став значно вищим. Це свідчить про ефективність проведеної нами роботи. Діти стали ініціативні, самостійні, більш усвідомлено виконують різні завдання, вирішують самостійно різноманітні розумові завдання: описують предмети, відгадують по опису, за ознаками схожості та відмінності та групують предмети за різним властивостям і ознаками, самі придумують розповіді з включенням небилиць. Пізнавальний інтерес, який ми розвивали у дітей старшого дошкільного віку, головним чином виявлявся в пізнавальній діяльності, яка пов'язана з цілеспрямованими діями дитини. Формуючись в процесі діяльності, пізнавальна активність в той же час впливає на якість цієї діяльності. Активність тут виступає як засіб і умова досягнення мети. В своїй взаємодії з дітьми під час занять ми враховували, що пізнавальна діяльність включає не тільки процес цілеспрямованого навчання, керованого педагогом, а й самостійне, частіше стихійне набуття дитиною певних знань.

У процесі формування пізнавального інтересу дуже важливо навчити дітей робити нехай маленькі, але власні відкриття, що в результаті сприяє їх розвитку, зміцненню формальних логічних зв'язків. Важливу роль займає організація самостійної дитячої діяльності в спеціально організованому розвиваючому середовищі. У вільному використанні у дітей-цікавій ігрові

матеріали і посібники. Логічні завдання підбрані з урахуванням віку, послідовності ускладнень.

Так працюючи над проблемою з розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку, ми прийшла до висновку, що найбільш ефективними засобами є дидактичні ігри, різноманітна подача яких емоційно впливає на дітей. Вони активізують дітей, так як в них закладена зміна діяльності: діти слухають, думають, відповідають на питання, досліджують, знаходять їх значення і виявляють результати, дізнаються цікаві факти, що не тільки сприяє взаємозв'язку різних аспектів навколишнього світу, а й розширює кругозір і спонукає до самостійного пізнання нового.

Отже, з метою формування пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку ми провели ряд дидактичних ігор, спрямованих на розвиток мислення, уваги, зорової пам'яті, уяви та мовлення дітей, а також на формування таких якостей особистості як уважність, спостережливість і зосередженість, пізнавальна самостійність, ініціативність.

2.3. Динаміка сформованості пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку (контрольний експеримент)

Після закінчення формувального експерименту, для оцінки його ефективності, був проведений контрольний зріз для дітей двох груп. Для психолого-педагогічного обстеження в контрольному експерименті завдання констатувального експерименту повторювалися.

Одним з головних постало питання про те, як змінився рівень пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку після застосування запропонованої методики.

В результаті педагогічного експерименту було виявлено, що спочатку показники пізнавального інтересу дітей експериментальної та контрольної груп мали приблизно рівний потенціал, рівні можливості.

Необхідно відзначити, що з контрольною групою проводилася робота з пізнавального інтересу, в основі якої лежала програма «Впевнений старт», а в експериментальній – робота йшла за розробленою нами системою засобами дидактичної гри.

У результаті експерименту відбулася прогресивна динаміка змін у рівнях пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку у ЕГ (див. таблицю 2.4).

Таблиця 2.4.

Рівень сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ при використанні запропонованих методик

Рівні	Експериментальна група	
	Констатувальний зріз, %	Контрольний зріз, %
Високий	12	40%
Середній	60	60%
Низький	28	–

Зокрема, на першому етапі виявлення сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку за методикою «Нісенітниця» Р.С. Немов, були такі показники: низький рівень – 28%, середній – 60%, високий – 12%. Після запропонованої нами методики рівень інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей ЕГ значно підвищився.

Рівень пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку у КГ майже не змінився (див. таблицю 2.5). Так дітей з високим рівнем сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу так і залишилось – 4 дитини, середній рівень збільшився на 4% і став становити 78%, а дітей з низьким рівнем стало на 1 менше – 2 дитини.

Таблиця 2.5.

Рівень сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку КГ під час констатувального та контрольного зрізів

Рівні	Експериментальна група	
	Констатувальний зріз, %	Контрольний зріз, %
Високий	15	15
Середній	74	78
Низький	11	7

Результати представлені у вигляді стовпчастої діаграми з накопиченням (рис. 2.6).

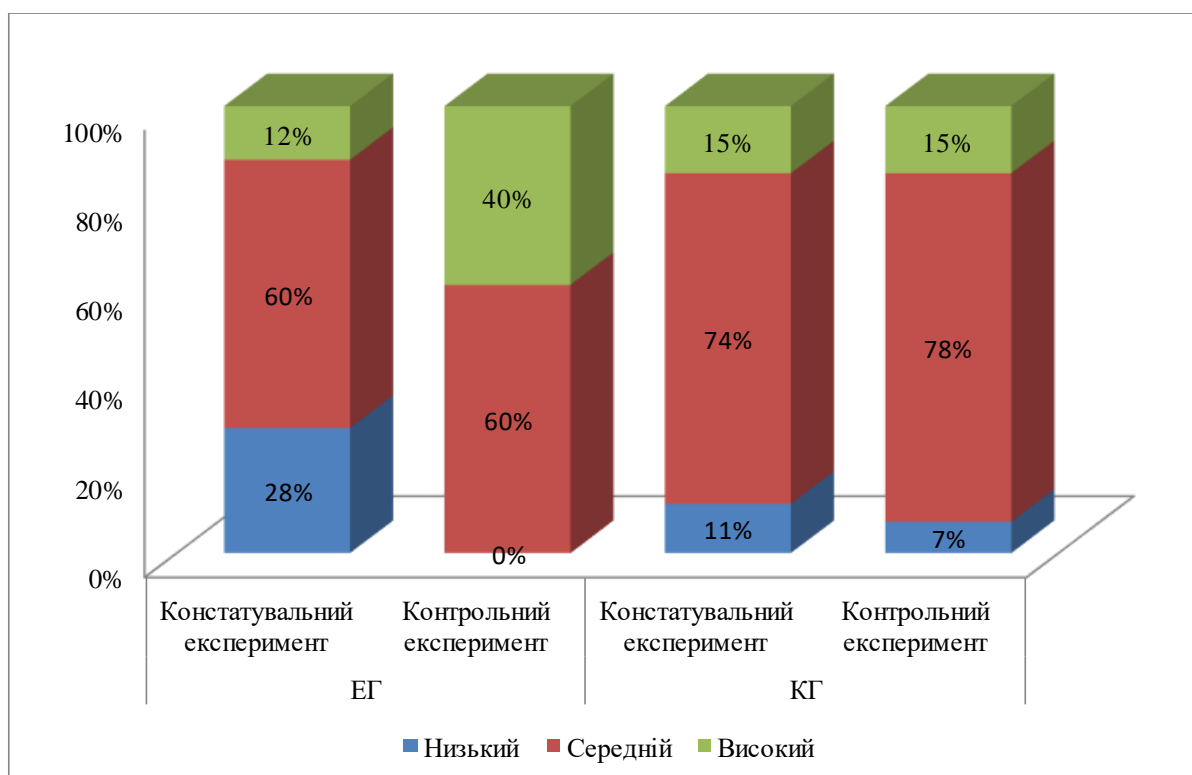

Рис. 2.6. Порівняння рівнів сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЄГ та КГ під час констатувального та контрольного зрізів

На другому етапі контрольного експерименту під час виявлення емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку за методикою «Шифровка» Д. Векслер, було встановлено, що у більшості дітей ЄГ труднощі не виникали. Всі діти з першого разу зрозуміли інструкцію і вчасно приступили до роботи. 11 дітей ЄГ показали високий рівень уваги. Вони швидко і чітко приступили до роботи і по закінченню часу у них було виконано 37 знаків відповідно.

Також було встановлено, що 13 дітей ЄГ показали середній рівень емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу. Під час роботи ці діти не відволіклися і всі фігури були заповнені правильно без пропусків, лише Діма М. допустив 1 помилку, Вароніка А., Назар С., Карина П., заповнили досить багато (37 - 38) знаків, але допустили по 2 помилки. Інші ж діти ЄГ виконали завдання без помилок, заповнивши по 35 фігури. 1 дитина показала низький результат. Олександр С. не був уважним при виконанні запропонованого завдання та постійно перепитував – «правильно?». Тим самим втратив багато часу і показав низький результат – 32 фігури

Таблиця 2.6.

Порівняння рівнів сформованості емоційно-вольової складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЄГ та КГ під час констатувального та контрольного зрізів

Рівні	ЄГ		КГ	
	Констатувальний експеримент	Контрольний експеримент	Констатувальний експеримент	Контрольний експеримент
Низький	36%	4%	26%	15%

Середній	56%	52%	63%	70%
Високий	8%	44%	11%	15%

При виконанні цієї діагностики результати дітей старшої дошкільного віку ЕГ майже не змінились. Так високий показник був виявлений у 4 дітей, середній у 19 дітей та ризький результат був зафіксований у 4 дітей старшого дошкільного віку. Ці дані представимо у вигляді таблиці (див. табл.2.6)

Представимо ці дані у вигляді стовпчастої діаграми з накопиченням (рис. 2.7).

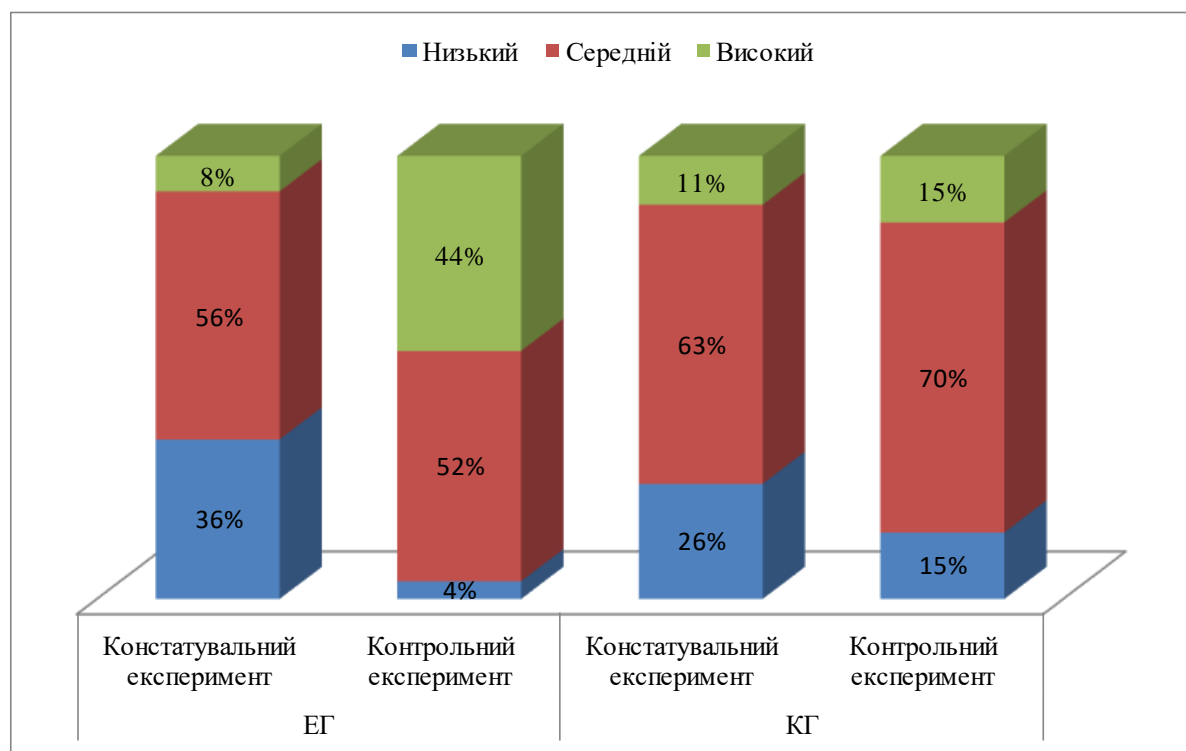

Рис. 2.7. Порівняння рівнів сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЄГ та КГ під час констатувального та контрольного зрізів

На третьому етапі контрольного зрізу була повторно проведена методика Савенкова А.І. «Я дослідник» для виявлення процесуального компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Так за результатами діагностики бачимо, що діти старшого дошкільного віку ЕГ показали також більш високі результати на відміну від дітей КГ.

Дані діагностики представлені у вигляді стовпчастої діаграми з накопиченням рис. 2.8.

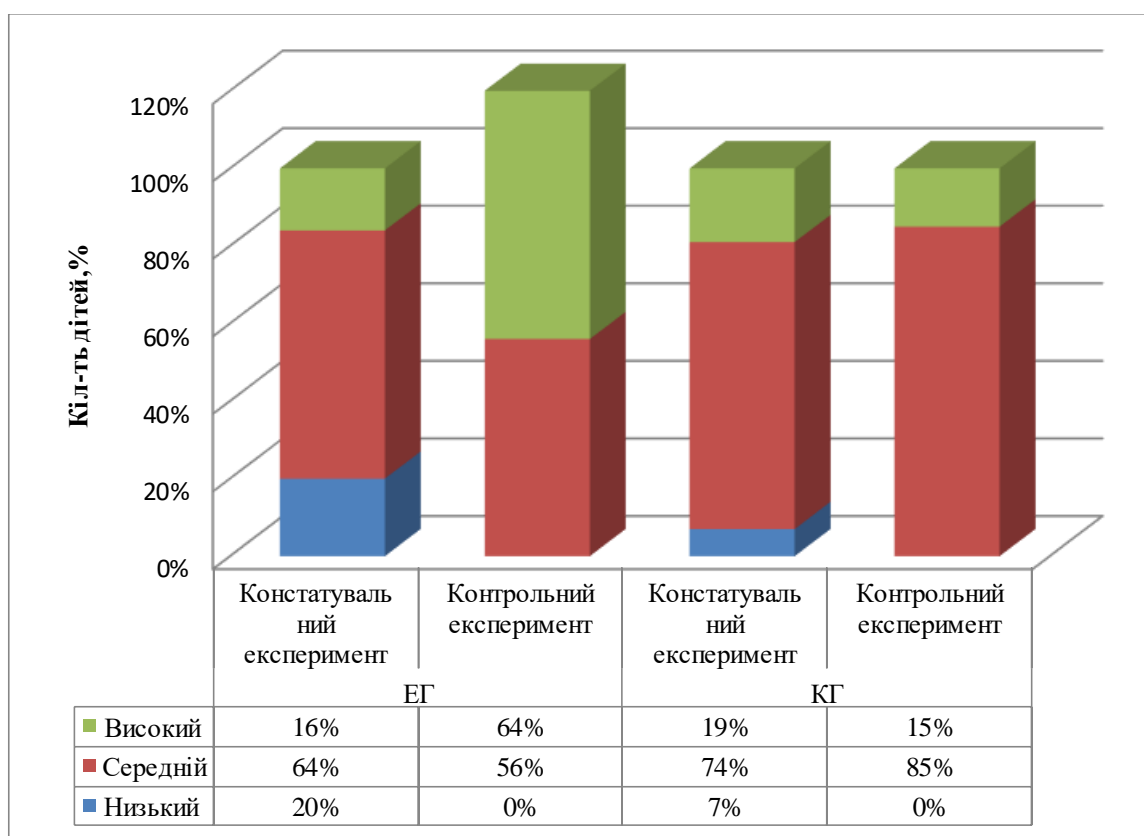

Рис. 2.8. Результати дослідження процесуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ та КГ за методикою Савенкова А.І. «Я дослідник» під час констатувального та контрольного етапу експерименту

Таким чином зіставлення результатів констатувального та контрольного зрізів в експериментальній групі дозволяє прослідкувати

істотне збільшення кількості дітей з відносно високим рівнем пізнавального інтересу та суттєве зменшення кількості дітей старшого дошкільного віку, що належали до низького рівня.

Висновки до розділу II

Експериментальна робота з розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку була проведена в три етапи: констатувальний, формувальний та контрольний.

Констатувальний експеримент показав, що у дітей ЕГ та КГ переважав середній рівень сформованості пізнавального інтересу, що говорило про необхідності проведення цілеспрямованої роботи по формуванню інтелектуальної, емоційно-вольової та процесуальної складової пізнавального інтересу.

В ході проведення формувального експерименту був реалізований і розроблений комплекс занять з метою підвищення рівня пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ. В заняття ми використовували дидактичні ігри та різноманітні прийоми, які були органічно включені в освітньо-виховний процес ЗДО, перетворюючи заняття в захоплюючі і ефективні ігри.

Контрольний експеримент виявив ефективність використаної нами методики. Діти ЕГ помітно підвищили свій рівень інтелектуальної, емоційно-вольової та процесуальної складової пізнавального інтересу, про що свідчать результати трьох методик. Результати рівня розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку майже не змінився, так як діти займались за звичайною програмою.

Таким чином, динаміка показала, що використання запропонованої методики дає позитивний результат у розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

ВИСНОВКИ

Сучасному суспільству потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, які вміють творчо мислити. Однак, сучасні заклади дошкільної освіти ще зберігають нетворчий підхід до засвоєння знань. Діти позбавляються радості відкриття і поступово можуть втратити здатність до творчості та інтересу до навчання і пізнання. Тому дуже важливо розвивати і формувати пізнавальний інтерес.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури був зроблений висновок про те, що пізнавальні інтерес – виборча спрямованість особистості на предмети і явища навколишньої дійсності, яка характеризується постійним прагненням дитини до пізнання, до нових, повніших і глибоких знань.

Були вивчені особливості формування пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку. Дошкільний вік – сенситивний період для розвитку пізнавальних потреб. Період старшого дошкільного віку є періодом інтенсивного розвитку особистості. Пізнавальний інтерес займає особливе місце і є найбільш специфічним для старшого дошкільного віку.

Тому дуже важливо своєчасно і адекватно розвивати пізнавальний інтерес, стимулювати його і розвивати у всіх сферах діяльності дітей. Інтерес до пізнання виступає як запорука успішного навчання та ефективної освітньої діяльності в цілому.

В ході теоретичного аналізу літератури було встановлено, що пізнавальний інтерес – це особисте утворення, яке складається з таких компонентів, як інтелектуальний, емоційно-вольовий та процесуальний.

З огляду на це, перед нами постало важливе питання «як викликати стійкий пізнавальний інтерес до тієї чи іншої діяльності або матеріалу?». Необхідно знайти оптимальні шляхи вирішення даної проблеми, здійснити пошук ефективних форм і методів, які б сприяли найбільш ефективному розвитку стійкого пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Однією з можливостей вирішення висунутої проблеми є дидактична гра, так як вона має найважливіше значення в психічному і інтелектуальному розвитку дітей даного вікового етапу.

Після вивчення психолого-педагогічної літератури в ході нашого дослідження була проведена дослідно-експериментальна робота на базі Педагогічний експеримент проводився на базі Комунального дошкільного навчального закладу «Ясла-садок № 49 «Ромашка» Маріупольської міської ради Донецької області». У експерименті взяли участь 52 дитини старшого дошкільного віку (25 дітей увійшли до експериментальної групи та 27 дітей до контрольної групи).

Дослідно-експериментальної роботи була спрямована на перевірку ефективності і апробацію методики організації впливу дидактичних ігор на формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Педагогічний експеримент складався з трьох самостійних етапів: констатувальний, формувальний та контрольний. Так, під час констатувального експерименту було розроблено анкету для вихователів з метою визначення рівня обізнаності з проблеми розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку. З анкетних даних можемо зробити висновок, що вихователі не достатньо обізнані в питаннях формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку та деякі з них потребують додаткової консультації.

Також був проведений аналіз календарних планів вихователів, з метою вивчення змісту і особливостей планування вихователями роботи з розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку. У ході аналізу календарного планування було встановлено, що освітньо-виховний процес в групі ведеться згідно вимог.

Дослідження предметно-просторового розвиваючого середовище в групі дітей старшого дошкільного віку організовано з урахуванням усіх вимог, де чітко простежуються всі п'ять освітніх областей. Спостерігаючи за

спілкуванням вихователя з дітьми під час навчально-виховного процесу можна зазначити, що воно здійснювалось на професійних засадах.

На останньому етапі констатувального експерименту була проведена діагностика основних компонентів пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку:

- інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку (методика «Нісенітниця» Р.С. Немова);
- емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку (методика «Шифровка» Д. Векслера).
- процесуального компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку (методикою Савенкова А.І. «Я дослідник»).

Так рівень пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку в цілому відповідає віковій нормі, у деяких дітей відзначається недостатня сформованість пізнавальної активності, з чого слідує їх труднощі в завданнях на уявлення та логіку.

Більшість дітей ЕГ та КГ мали середні показники за всіма трьома методиками. Отже, необхідне проведення корекційно-розвиваючої роботи по формуванню інтелектуальної, емоційно-вольової та процесуальної складової пізнавального інтересу засобами дидактичної гри.

Цілеспрямовано підібравши дидактичні ігри, що забезпечують розвиток інтелектуальної, емоційно-вольової та процесуальної складової пізнавального інтересу, ми розробили і експериментально довели спосіб прискорення процесу формування пізнавального інтересу. Це наочно видно за результатами контрольного зрізу.

Аналіз результатів показав, що після формувального експерименту рівень пізнавального інтересу дітей контрольної групи зріс лише на декілька відсотків, це пов'язано з тим, що діти при повторному діагностуванні, вже були знайомі із завданнями та знали свої попередні помилки.

Діти ж експериментальної групи показали більш високі результати.

Так, під час виявлення сформованості інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку за методикою «Нісенітниця» Р.С. Немов, були такі показники: низький рівень – % у дітей ЕГ та 11% у дітей КГ, середній – 60% дітей ЕГ та 74% дітей КГ, високий – 12% дітей ЕГ та 15% дітей КГ. Після запропонованої нами методики рівень інтелектуальної складової пізнавального інтересу дітей ЕГ значно підвищився, та високий рівень виріс до показника 40%, а середній залишився на рівні 60%, однак жодна дитина не показала низький результат.

Дослідження емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку також свідчить про позитивні зміни. Так, серед дітей ЕГ було виявлено лише 4% дітей з низьким рівнем цього показника, середній рівень показали 52% і високий рівень збільшився на 36% і став складати 44%. У дітей КГ майже всі показники залишились без зміни.

На третьому етапі контрольного зрізу була повторно проведена методика Савенкова А.І. «Я дослідник» для виявлення процесуального компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку. Так було встановлено, що серед дітей ЕГ низького рівня не було встановлено, 56% дітей показали середній рівень, а на високому рівні опинилось 64% дітей.

Все це дозволяє зробити висновок про те, що розроблена і реалізована нами методика спрямована на розвиток пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку засобами дидактичної гри, дійсно сприяє більш ефективному формуванню інтелектуального, емоційно-вольового та процесуального компонента пізнавального інтересу дітей.

Мета і поставлені завдання виконані, гіпотеза дослідження підтверджена.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аблитарова А. Р., Ревинская Н. А. Развитие и формирование познавательного интереса у детей дошкольного возраста как психологопедагогическая проблема // Педагогическое мастерство: материалы IX Междунар. науч. конф. (г. Москва, ноябрь 2016). Москва: Издательский дом «Буки-Веди», 2016. С.107-110.
2. Ананьев Б. Г. Познавательные потребности и интерес. О проблемах современного человекознания. Санкт-Петербург : Питер, 2001. 272 с.
3. Базовий компонент дошкільної освіти: (нова редакція) / Науковий керівник: А. М. Богуш; Авт. кол-в : Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. та ін. К. : Видавництво, 2012. 26 с.
4. Березіна Ю. Ю. Критерії розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку // Теорія і практика суспільного розвитку. 2013. №6. С.192-195.
5. Біла І. М. Розвиток пізнавальної діяльності дошкільників. Кам'янець-Подільський : ПП Мошинський В. С., 2009. 120 с.
6. Білан О. І., Возна Л. М., Максименко О. Л. Програма розвитку дитини дошкільного віку Українське дошкільля. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 264 с.
7. Богуш А. М., Поніманська Т.І. Актуальні проблеми дошкільного виховання: Міжвуз. зб. наук. праць. Рівне: Рівненський держ. педагогічний ін-т, 2004. 176 с
8. Боднар А.Я., Макаренко Н.Г. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення / Психологія . 2014. №15. С. 32-37.
9. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. Санкт-Петербург: Питер, 2008. 398 с.
10. Божович Л. И. Проблемы формирования личности. Москва : Воронеж, 2003. 464 с

11. Бойко Н. О. Дидактичні умови формування пізнавального інтересу у школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01 ; Харківський держ. пед. ун-т ім. Г. Сковороди. 1999. 19 с.
12. Венгер А. Л. Психічний розвиток дитини під час спільної діяльності // Питання психології. 2001. № 3. С. 17-26.
13. Выготский Л. С. Игра и ее роль в психическом развитии ребёнка // Психология развития. 2001. №12. С. 17-19.
14. Выготский Л. С. Психология развития ребенка. Москва : Эксмо, 2006. 512 с.
15. Войцях Т. В. Ігрові технології як інструмент профілактичної роботи спеціалістів психологічної служби закладів освіти: навчально-методичний посібник. Черкаси : Черкаський ОПОПІ, 2014. 142 с.
16. Волкова Н. П. Педагогіка навчальний посібник 2-ге видання доповнення Київ : Академвидав 2007. 615 с.
17. Волкова В. А. Понятійний словник організатора навчально-виховного процесу // Директор школи. 2010. №9. С. 23-73.
18. Гавриш Н. В. Організувати, але не обмежувати // Дошкільне виховання. 2013. №. 1. С. 8-13.
19. Годовікова Д. Б. Спілкування з дорослими і пізнавальна активність дітей. Психологія дошкільника. Хрестоматія. Київ : Академія, 2010. 384 с.
20. Головань Т. І. Пізнавальний інтерес як чинник підвищення ефективності процесу навчання // Рідна школа. 2004. № 6. С. 15-17.
21. Губанова Н. А. Игровая деятельность в детском саду: программа и методические рекомендации. – М.: Мозаика-Синтез, 2006. 273 с.
22. Денис С. А. Дидактичні ігри // Початкова школа. 2014. № 8. С. 48.
23. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огнев'юк; авт. кол.: Г. В. Беленька, О. Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко; наук. ред.: Г.В. Беленька, М. А. Машовець;

- Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т імені Б. Грінченка Київ : Київ. ун-т імені Б. Грінченка, 2016. 304 с.
24. Дмитрієнко В. А., Меньшикова Е. А. Про психолого-педагогічної природи пізнавального інтересу // Сучасні проблеми та інноваційний досвід розвитку освіти в Сибіру. 2012. №12. С. 217-273.
25. Додонов Б. И. О сущности интересов и подход к их исследованию // Советская педагогика. 1991. № 9. С. 72-82.
26. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 388 с
27. Ермолаева М. В., Ерофеева Н. Г. Методические указания к пользованию психологической картой дошкольника. Москва.: Воронеж, 2013. 285 с.
28. Жейнова С. С., Курносова К. В. Проблема розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2016. №48. С. 100-106.
29. Запорожец А. В. Психология действия. Воронеж : МПСИ, МОДЭК, 2000. 516 с.
30. Зотов Ю. Б. Организация современного урока. Москва : Просвещение, 1987. 144 с.
31. Копосов П.І Місце дидактичної гри у методичній системі сучасної дошкільної освіти // Рідна школа. 2000. № 11. С. 65–66.
32. Котирло В. К. Гра, навчання та праця в житті дошкільника. Київ : Знання, 1998. 46 с.
33. Коробкіна О. Г. Психологія розвитку та формування особистості дитини. Харків : ХНПУ, 2018. 76 с.
34. Короткова Н. А. Организация познавательной-исследовательской деятельности детей старшего дошкольного возраста // Ребенок в детском саду. 2002. № 1. С. 42-47.

35. Красильникова Е. А. Познавательный интерес как психолого-педагогический феномен // Вестник Шадринского государственного педагогического университета. 2013. № 2. С.66-72.
36. Кригер Е. Э. Педагогические условия развития познавательной активности детей старшего дошкольного возраста. Барнаул, 2000. С. 32.
37. Крутий К. Л., Фунтікова О. О. Дошкільна освіта: словник-довідник: понад 1000 термінів, понять та назв. Запоріжжя :ТОВ «ЛІПС» ЛТД, 2010. 324 с.
38. Кудикіна Н. В. Психологія та педагогіка гри. // Відкритий урок: Розробки. Технології. Досвід. 2006. № 5-6. С. 27-50.
39. Кузьміна І. П. Роль дидактичної гри у навчальному процесі / URL: <http://confesp.fl.kpi.ua/ru/node/1158> (дата звернення 26.06.20).
40. Ладивір С. Індивідуалізація виховання дитини в дитячому садку // Дошкільне виховання. 2002. №7. С. 14-15.
41. Ладивір С. О. Пізнавальна активність старших дошкільнят: індивідуальні особливості // Дошкільне виховання. 2006. № 11. С. 3-6.
42. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. Москва : Смысл, Академия, 2005. 352 с.
43. Лисина М. И. Развитие познавательной активности детей в ходе общения со взрослыми и сверстниками // Вопросы психологии. 1982. № 4. С. 18-35.
44. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів. Харків : ОВС, 2000. 164 с.
45. Макарова В. О. Развитие допитливості у дітей старшого дошкільного віку як психолого-педагогічна проблема // Збірник наукових праць. 2013 № 14. С. 358-361.
46. Марусинец М. С. Изучение основ познавательной активности // Дошкольное воспитание. 1999. №11. С. 12-15.

47. Морозова Н. Г. Вчителю про пізнавальному інтересі. Київ : Знання. 1989. 324 с.
48. Немов Р.С. Психологія: Учебник для высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. – 4-е изд. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2002. – 640 с.
49. Пиаже Жан. Психологія інтелекта. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 192 с.
50. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 456 с.
51. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» / О.О. Андрієтті, О.П. Голубович, О.П. Долинна та ін. Тернопіль: Мандрівець, 2013. – 104 с.
52. Проколієнко Л. М. Формування допитливості у дітей дошкільного віку (Бібліотека для батьків) Київ : Рад. школа, 1979. – 88 с.
53. Савенков А.И. Методика проведення учебных исследований в детском саду. Самара: Учебная литература, 2007. 32 с.
54. Садова Т. А., Рудакова А. О. Формування пізнавальної активності дошкільників як психологопедагогічна проблема. Молодий вчений. 2017. № 10. С. 49-52.
55. Салабай О.А. Педагогічні умови розвитку пізнавальної активності дітей старшого дошкільного віку. Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. 2013. №4. С. 1-9.
56. Скірко А. Л. Педагогічні умови розвитку пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку // Професійна творчість: проблеми і пошук. Збірка наук. пр / Ред. кол. Т.І. Сущенко, В.В. Крижко, В.І. Воловик, І.Я. Зязюн. Київ-Запоріжжя, 1999. С. 166-168.
57. Солодовник Л. Особливості формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку в процесі дидактичних ігор природничого змісту // Вісник психології і педагогіки. 2015. №15. С. 14-19.
58. Сопівник Р. В., Дубровська Л. О., Дубровський В. Л. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу у

- сучасній початковій школі // Психолого-педагогічні науки. 2016. № 4. С. 111–114.
59. Сопівнік Р.В. Система дидактичних ігор як засіб ефективності навчально-виховного процесу // Психолого-педагогічні науки. 2016. №4. С. 111-114.
60. Стадник Г. О. Вивчення пізнавальної активності дітей // Дошкільне виховання. 1992. № 9. С. 6-8.
61. Старовойт Л.В. Дослідження дидактичної гри як засобу розвитку пізнавальної і творчої активності дітей дошкільного віку // Scientific Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». 2017. №1(9). С. 56-59.
62. Тарасенко Г. С. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. Навчально- методичний посібник. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 320 с.
63. Толмачова І.М. Дидактична гра як засіб формування математичної компетентності у молодших школярів // «Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика». Матеріали II Міжнародної науковопрактичної конференції (м. Хмельницький, 16-17 жовтня 2015 р.). Херсон: Видавничий дом «Гельветика», 2015. С. 81-83.
64. Толмачова І.М. Змістовна характеристика дидактичної гри як методу навчання / І.М. Толмачова, К.О. Олійник // Молодий вчений. 2016. № 2 (29). С. 344-347.
65. Тристапшон Т. Г. Дидактичні та сюжетно- рольові ігри. 5-6-ті роки життя. Харків : Основа, 2013. 86 с
66. Урунтаева Г. А. Детская психология. Москва :Академия, 2015. 336 с.
67. Федусенко Ю.І. Граючись – перемагаємо! Дидактична гра як засіб навчання дошкільнят: результати педагогічного експерименту / Ю.І. Федусенко // Рідна школа. 2007. № 11-12. С. 30-34.
68. Флегонтова Н.М. Короткий словник актуальних педагогічних термінів. Київ : КНУТД, 2013. 255 с.

69. Фіцула М. М. Педагогіка: Навчальний посібник. Київ : Академія, 2000. 317 с.
70. Филимоненко Ю.И. Руководство к методике исследования интеллекта у детей Д. Векслера (WISC). СПб.: Питер, 1994. 219 с.
71. Харламов И. Ф. Педагогика. Москва: Гардарики, 2007. 520 с.
72. Хилько Є. Є. Теоретичні аспекти навчально-пізнавальної діяльності особистості: рівні, компоненти // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. Черкаси: ЧНУ імені Богдана Хмельницького, 2011. №203. Частина II. С. 131-135
73. Шумей Л. Т. Маленькі дослідники. Організація пошуково-дослідницької діяльності дітей // Палітра педагога, 2008. № 5. С. 15-18.
74. Штерн В. Одаренность детей и подростков и методы ее. пер. с нем. Київ: Книгоспілка, 1996. 409 с.
75. Шумей Л.Т. Маленькі дослідники. Організація пошуководослідницької діяльності дітей / Л.Т Шумей, Т.В. Сергеева, // Палітра педагога, 2008. № 5. С. 15-18.
76. Щербань П. М. Становлення ігрових технологій як інноваційної форми навчання // Педагогічні науки. 2014. № 60. С. 102-108.
77. Щукина Г. И. Проблемы формирования познавательного интереса учащихся. Москва : Просвещение, 2005. 160 с.
78. Чайка В. М. Основы дидактики: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2011. 240 с.
79. Юркевич В. С. Развитие начальных уровней познавательной потребности у детей // Вопросы психологии. 2008. № 2. С. 83-92.
80. Ярмаченко М. Д. Педагогічний словник. – Київ : Педагогічна думка, 2001.

ДОДАТКИ

Додаток А

Список дітей старшого дошкільного віку експериментальної групи (ЕГ)

№з/п	І.П.
1.	Вероніка А.
2.	Софія В.
3.	Єлисей В.
4.	Марія Г.
5.	Кирило Д.
6.	Олександр Ж.
7.	Любов І.
8.	Катерина І.
9.	Арина Л.
10.	Діма М.
11.	Яків Н.
12.	Ганна О.
13.	Кирило П.
14.	Назар С.
15.	Олександр С.
16.	Ніколь Т.
17.	Тетяна Т.
18.	Олег У.
19.	Михайло У.
20.	Уляна У.
21.	Давид У.
22.	Олександра Ф.
23.	Олена Ю.
24.	Нікіта Я.
25.	Кароліна Я.

Список дітей старшого дошкільного віку контрольної групи (КГ)

№ з/п	І.П.
1.	Світлана А.
2.	Елеонора Б.
3.	Данило Г.
4.	Олена Гю
5.	Артур Г.
6.	Дарина Д.
7.	Давид Д.
8.	Микола Д.
9.	Олександра Д.
10.	Злата І.
11.	Андрій К.
12.	Даніїл К.
13.	Софія К.
14.	Ігор К.
15.	Єлизавета Л.
16.	Дамір Л.
17.	Дмитро Л.
18.	Аліна М.
19.	Діана М.
20.	Владислав Н.
21.	Христина П.
22.	Микола П.
23.	Яросла Р.
24.	Софія Р.
25.	Владислав С.
26.	Карина Т.
27.	Микита У.

Додаток Б

Анкета для вихователів

Мета: виявити теоретичну та практичну готовність вихователів до формування пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку.

Анкета

Шановні вихователі з метою вивчення специфіки застосування методів та прийомів формування пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку пропонуємо відповісти на наступні запитання.

1. Що Ви розумієте під формуванням пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку? _____

2. Які сучасні методичні прийоми та методи Ви використовуєте при формуванні пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку? _____

3. З якими труднощами Ви стикалися в роботі під час формування пізнавального інтересу у дітей? _____

4. Чи використовуєте Ви дидактичні ігри для формування пізнавального інтересу? _____ Які? _____

6. Від чого залежить успішне формування пізнавального інтересу? _____

7. Якої методичної допомоги Ви потребуєте:

- в проведенні семінарів – практикумів з формування пізнавального інтересу у дітей дошкільного віку;
 - в перегляді відкритих занять у досвідчених педагогів;
 - інший варіант відповіді.
-
-

Додаток В

Методика Н.А. Бернштейна «Послідовні картинки».

Додаток Г

Анкета для батьків

Мета: виявлення ступеня участі батьків у розвитку пізнавального інтересу у дітей старшого дошкільного віку

Анкета включала наступні питання:

1. Чи дивиться Ваша дитина пізнавальні телепередачі?
2. Просить Ваша дитина почитати для неї книги?
3. Чи дослуховує до кінця дитина книги, які ви їм читаєте?
4. Чи буває так, що розпочата в дитячому саду пізнавальна діяльність продовжується удома?
5. Чи задає Ваша дитина питання: «Де? Чому? Куди? Коли? Навіщо? Для чого? Що цей предмет означає?»

Батькам було дано три варіанти відповідей (рідко, іноді, постійно).

В ході бесіди, ставилися наступні бали:

- за відповідь рідко –1 бал;
- за відповідь іноді –2 бали;
- за відповідь постійно –3 бали.

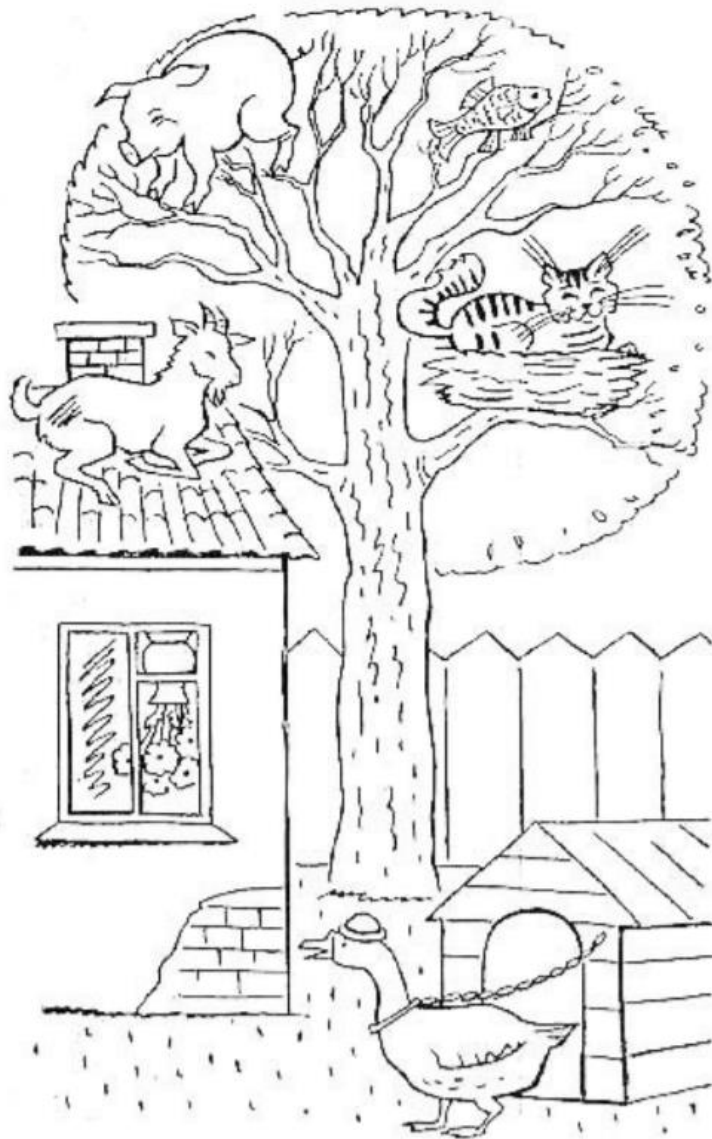
Високий рівень (15-13 балів).

Середній рівень (12-8 балів).

Низький рівень (7 і менше балів).

Додаток Д

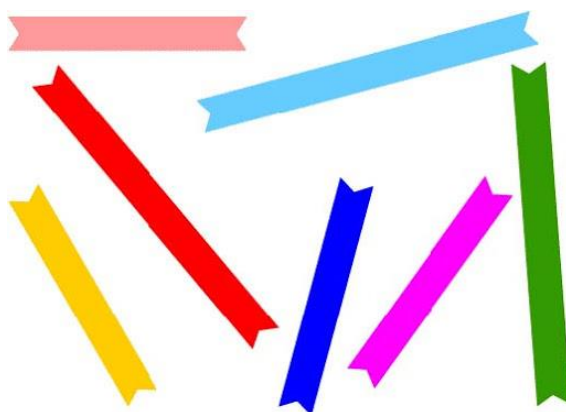
Візуальний матеріал до методики «Нісенітниці» (Р.С. Немов)

Додаток Ж

Візуальний матеріал до методики Савенкова А.І. «Я дослідник»

Додаток 3

**Гра на розвиток інтелектуального компонента пізнавального
інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ**

Додаток К

Гра на розвиток емоційно-вольового компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ

Додаток Л

Гра на розвиток процесуального компонента пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку ЕГ

